

L'encaix constitucional del dret a decidir

Treball Final de Grau

Joan Alcayde Novell

Directora del Treball: Prof. Dra. Mercè Barceló i Serramalera

Grau de Dret: Dret Constitucional

Universitat Autònoma de Barcelona

14.05.2015

Índex.

Introducció.	4.
-------------------	----

I.- FORMULACIÓ I EXERCICI DEL DRET A DECIDIR A CATALUNYA

1.- La STC 31/2010 de 28 de juny: el començament del nou procés.	6.
2.- El principi del Procés de Transició: la Resolució 5/X del Parlament de Catalunya.	15.
3.- Vies legals per a l'exercici del Dret: referèndum, consultes no referendàries i eleccions plebiscitàries.	21.

II.- LA CONSTRUCCIÓ JURÍDICA DEL DRET A DECIDIR

1.- Del dret a l'autodeterminació al dret a decidir.	28.
1.1.- El dret a l'autodeterminació.	28.
1.2.- El dret a decidir.	32.
2.- El dret a decidir en dret comparat dels Estats democràtics.	34.
3.- Elements per la formació jurídica del dret a decidir.	40.

Conclusions.	46.
-------------------	-----

Bibliografia.	48.
--------------------	-----

Introducció.

Per a començar a explicar el concepte del dret a decidir i el seu hipotètic encaix en la Constitució, cal aprofundir en els antecedents històrics a Catalunya. Com s'arriba a admetre i a assolir com a propi el dret a decidir a Catalunya? I en tot cas, sorgeix a partir de la reacció a una sentència?

Arrel de l'aprovació pel Parlament de Catalunya de la Resolució 5/X de 23 de gener de 2013, el concepte del dret d'autodeterminació, que ja està establert en anteriors resolucions del Parlament de Catalunya, es substitueix pel dret de tots els ciutadans i ciutadanes a decidir sobre el seu futur polític. Quina raó s'expressa a través del Parlament de Catalunya per votar a favor de la Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya?

L'exercici d'aquest dret es tradueix en la manifestació de la llibertat d'expressió de la voluntat del dret a decidir sobre el futur polític del país. Però, com s'encara jurídicament el seu exercici? Quines vies legals ofereix tant la normativa estatal com l'autonòmica?

El dret a decidir és un dret en construcció i per tant pocs supòsits són comparables a Catalunya. Tanmateix el procés quebequès així com l'escocès han estat fruit de comparacions amb el de Catalunya. Però, realment són processos comparables amb el de Catalunya? Quins arguments històrico-jurídics se'n diferencien del procés català?

És notori que totes aquestes qüestions s'esdevenen a conseqüència de diversos factors històrics i identitaris que al llarg d'aquest treball s'aniran il·lustrant. És per això que la primera part del treball farà repàs dels moments més transcendents que comporten que una part del poble de Catalunya reclami el dret a decidir. Per continuar en la segona part del treball amb l'estructura jurídica del dret a decidir (titularitat del dret, contingut, obligacions per a les parts), les distincions entre dret a l'autodeterminació i dret a decidir, així com les analogies amb processos de dret comparat.

La raó per la qual vaig triar fer aquest treball va ser, en línies generals, per una inquietud personal i acadèmica per a investigar sobre aquest dret, un dret que és de nova formulació. Era conscient que és un tema d'actualitat, i per què no, també controvertit. Però tenint present que estem a la facultat de Dret, volia basar-me per a fer aquest estudi en un mètode jurídic. És per això, com s'anirà veient durant aquesta lectura, que s'ha basat tota la bibliografia i recerca de la mateixa en obres jurídiques i, més reduïdament, d'àmbit filosòfic. Tanmateix, s'ha prescindit dels articles periodístics o no jurídics per tal de fer, com dèiem, un treball exclusivament jurídic.

Aquest treball ha esdevingut, sens dubte, l'etapa més important del Grau de Dret que he estat cursant a la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha esdevingut també una gran experiència per la lectura i el treball d'articles, manuals i altres escrits, així com de reflexions d'autors molt significatives. Fruit de tot això, el treball ha passat a ser un objectiu acadèmic però també personal.

I.- FORMULACIÓ I EXERCICI DEL DRET A DECIDIR A CATALUNYA

1.- La STC 31/2010 de 28 de juny: el començament del nou procés.

La STC 31/2010 de 28 de juny va ser dictada quatre anys després de l'aprovació per part dels ciutadans de Catalunya de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006. Cal recordar que l'Estatut va ser referendat per un 73,2% dels catalans del 48,9% del cens electoral.

Tot i aquest suport de gran part de la ciutadania a l'Estatut, el Defensor del Poble, el Govern de Murcia, el Govern de La Rioja, el Govern d'Aragó, el Govern de la Generalitat Valenciana, l'executiu balear i més de 50 diputats del Govern del PP varen interposar recursos d'inconstitucionalitat en contra de l'Estatut. Els arguments defensats en el recurs foren, principalment que l'Estatut d'autonomia de Catalunya s'excedia en l'àmbit material i formal que l'article 147.2 CE declara com a matèries reservades als Estatuts.¹

Abans d'entrar a valorar les conseqüències de la STC 31/2010, farem un esment dels objectius principals i més transcendents del text de l'Estatut². Els objectius

¹RIDAO, Joan. "El dret a decidir: La consulta sobre el futur polític de Catalunya". Institut d'Estudis Autònoms, 2014. Pàgs 21-22.

Aquesta Sentència del TC esdevé la primera vegada en què s'utilitza un mecanisme de control constitucional sobre un Estatut d'autonomia provinent de l'article 151 CE.

²ROSSELLÓ, Joan "Análisis de las estrategias y negociaciones de los grupos parlamentarios catalanes en su aspiración de un mayor autogobierno. El caso del Estatuto de Autonomía de Cataluña de 2006 y su similitud con el proceso por el derecho a decidir". *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2014. Pàgs. 537-539. En aquest article publicat l'autor fa esment d'unes paraules de VIVER en relació al sorgiment de l'Estatut d'autonomia de Catalunya: " *El Estatuto surge porque en Cataluña se llega a la convicción de que hay poco poder político, pocos recursos económicos y poco reconocimiento nacional. Y esto era una evidencia en sí misma*".

són ³: El reconeixement nacional de Catalunya⁴; l'elevació a rang estatutari del model lingüístic adoptat; la garantia jurídica de les competències, amb la regulació del poder judicial a Catalunya; la nova articulació de les relacions amb l'Estat⁵; i l'establiment d'un principi d'esforç fiscal igualitari per a totes les Comunitats Autònomes. ⁶

L'efecte jurídic que provoca la resolució del Tribunal Constitucional és la desactivació dels objectius principals perseguits per a l'Estatut d'autonomia de Catalunya esmentats anteriorment. Això s'ha fet mitjançant la declaració d'inconstitucionalitat dels preceptes de l'Estatut (per tant la seva anul·lació) o mitjançant el què s'anomena “interpretació conforme” (fixar el sentit de les normes interpretades)⁷.

En aquest sentit, en quant al reconeixement de la Nació catalana, el Tribunal Constitucional declara que no té efectes jurídics interpretatius el caràcter que li atorga l'esment de nació al preàmbul estatutari. Per altra banda l'Alt Tribunal

³ BARCELÓ, Mercè; BERNADÍ, Xavier; VINTRÓ, Joan. “Balanz i perspectives” a “Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006” a *Revista catalana de Dret Públic*.

⁴ En el preàmbul de l'Estatut s'exposa que “Catalunya vol desenvolupar la seva personalitat política en el marc d'un Estat que reconeix i respecte la diversitat d'identitats dels pobles d'Espanya”. A més a més es defineix en el mateix preàmbul que “El Parlament de Catalunya, recollint el sentiment i la voluntat de la ciutadania de Catalunya, ha definit Catalunya com a nació”.

⁵ Reforçament de les relacions bilaterals i la consagració de la participació de la Generalitat en les institucions, els organismes i la presa de decisions de l'Estat. Es crea la Comissió Bilateral Generalitat – Estat, òrgan integrat tant per representants de l'Estat com de la Generalitat que pretén un seguiment i intercanvi d'informacions entre els dos Governos per tal de facilitar les polítiques que es duen a terme.

⁶ En el capítol primer del títol VI de l'EAC s'estableix que la Generalitat col·laborarà en el sistema de finances estatal per a garantir l'anivellament de les altres comunitats autònomes, sempre i quan les demés comunitats desenvolupin un esforç fiscal semblant al de Catalunya. A més a més, s'exigeix que l'Estat garanteixi que de l'aplicació d'aquest anivellament fiscal no alteri en cap cas la posició de les rendes per càpita.

⁷ APARICIO, Miguel A. “Alguna consideració sobre la Sentència 31/2010 i el rol atribuït al Tribunal Constitucional” *Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006* a *Revista catalana de Dret Públic*. Pàgina 24

matissa que sí que es pot utilitzar l'esperit de nació com a representació d'un col·lectiu sempre que, en tot cas, la utilització de la mateixa no tingui caràcter jurídic-constitucional⁸.

En l'apartat de l'oficialitat de la llengua catalana, es valora en la STC 31/2010 de 28 de juny si el legislador, en el marc estatutari, pot exigir el deure de cobneixement del català. El Tribunal Constitucional conclou que l'Estatut no pot exigir el coneixement del català de la mateixa manera que el castellà. Recorda que la Constitució espanyola sí imposa el deure de coneixement del castellà, però no concreta el mateix deure per a les altres llengües oficials de l'Estat. Així doncs, es declara la no obligatorietat del deure de coneixement del català⁹. Expressa també la constitucionalitat del model lingüístic en català, però amb el dret dels ciutadans d'escolaritzar-se en castellà de la mateixa manera¹⁰.

Sobre el poder judicial de Catalunya no declara la inconstitucionalitat de tots els preceptes. Mentre el règim jurídic del Tribunal Superior Justícia de Catalunya i el fiscal superior no són declarats inconstitucionals, en matèria del Consell de Justícia de Catalunya i sobre les competències de la Generalitat sobre l'administració de justícia sí que es fa una declaració de nul·litat per part del Tribunal Constitucional d'alguns preceptes¹¹.

⁸ “ *sin perjuicio de que en cualquier contexto que no sea el jurídico-constitucional la autorepresentación de una colectividad como una realidad nacional en sentido ideológico, histórico o cultural tenga plena cabida en el Ordenamiento democrático como expresión de una idea perfectamente legítima.* ” FJ 12 STC 31/2010

⁹ FJ 14.b de la STC 31/2010 de 28 de juny.

¹⁰ En el FJ 24 proclama que “*nada impide que el Estatuto reconozca el derecho a recibir la enseñanza en catalán y que ésta sea lengua vehicular y de aprendizaje en todos los niveles de enseñanza. Pero nada permite, sin embargo, que el castellano no sea objeto de idéntico derecho ni disfrute, con la catalana, de la condición de lengua vehicular en la enseñanza.*”.

¹¹ El TC determina en la sentència que no és inconstitucional el règim jurídic que se li atribueix al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, per mitjà de l'article 95 EAC. Tanmateix sí que vol reforçar la figura de la LOPJ (STC 31/2010, FJ 45). En quan a la figura del fiscal superior (article 96 EAC), el Tribunal rebutja la pretensió dels recurrents de la inconstitucionalitat del precepte.

El blindatge competencial de Catalunya també és motiu d'anàlisi en la STC 31/2010 de 28 de juny. L'Estatut d'autonomia de Catalunya, en l'article 110 descriu les competències que pot desenvolupar la Generalitat de Catalunya. En el Fonament Jurídic de la Sentència, l'Alt Tribunal recorda que “*como poder público dotado de autonomía política para su autogobierno en el marco de la Constitución, es evidente que, respetado el límite de las competencias reservadas al Estado, las Comunidades Autónomas pueden ser titulares exclusivas de cuantas potestades normativas y actos de ejecución puedan tener por objeto la disciplina y ordenación de las materias atribuidas a su exclusiva competencia*”. L'Estatut defineix que correspon *únicament* l'exercici de les potestats i funcions de les competències exclusives a la Generalitat. El Tribunal Constitucional no declara nul aquest precepte perquè resulta que l'Estatut “*se refiere estrictamente a la dimensión funcional-normativa de las competencias exclusivas, sin mención de su posible objeto material*”¹². Per altra banda, el Tribunal també valora el segon apartat de l'art. 110 EAC. En aquest cas, es recorda en la fonamentació jurídica que “*esa preferencia del Derecho autonómico en materia de competencias exclusivas de la Generalitat no impide la aplicación del Derecho del Estado emanado en virtud de sus competencias concurrentes*”. L'article 111 EAC, referit a les competències compartides, és declarat inconstitucional i nul per entrar a valorar, segons exposa l'Alt Tribunal, els termes principis o normativa mínima

Sobre el Consell de Justícia, existeixen nombrosos matisos de constitucionalitat dels preceptes. El primer d'ells és la naturalesa que confereix l'art.97 EAC al Consell de Justícia, com a òrgan de govern del poder judicial de Catalunya, actuant desoncentradament de CGPJ. En aquest sentit el TC declara la nul·litat del precepte perquè no pot actuar sense la funcionalitat que li confereix el CGPJ. Per altra banda, el TC també declara la nul·litat dels articles 98.3 i 100.1 EAC. La raó de la nul·litat d'aquests preceptes es troba segurament en una confusió de la interpretació de la naturalesa del Consell de Justícia de Catalunya (PORRAS, José M^a “El poder judicial en Cataluña, según el Estatut y el Tribunal Constitucional. Limitaciones y posibilidades de desarrollo de un modelo” *REAF* núm. 12, març 2011, pàgs. 331-362), probablement atribuïda per la competència del Decret n°119/2002, de 16 d'abril (posteriorment modificat pel Decret 377/2006, de 3 d'octubre per a evitar confusions). Aquesta atribució que el TC atorga al Consell de Justícia de Catalunya provoca, seguint l'argumentari, una nul·litat de gran part de les seves atribucions (art. 98.2 a), b), c), d) i e)).

Finalment, sobre les competències de la Generalitat sobre l'administració de justícia (Capítol III, Títol III EAC) el TC tan sols declara la nul·litat dels articles 101.1 i 101.2 per la naturalesa que el TC confereix al Consell de Justícia de Catalunya. Sobre els altres preceptes d'aquest capítol el TC no objecta res.

¹² FJ 59 STC 31/2010 de 28 de juny.

que tant sols la Constitució pot definir. Així, el Tribunal Constitucional recorda que l'Estatut no pot entrar a definir el concepte de "bases estatals", si han de ser els principis o mínim comú normatiu, com estableix l'art. 111 EAC. A més a més l'article 112 EAC és interpretat conforme a la doctrina constitucional. D'aquesta manera, el Tribunal Constitucional exposa que la Generalitat té potestat reglamentària en l'àmbit de la "*emanación de reglamentos de organización interna y de ordenación funcional de la competencia ejecutiva autonómica*" (FJ 61 STC 31/2010 de 28 de juny). Tanmateix, es declara que la Generalitat no pot exercir la competència executiva a partir de la normativa de l'Estat si així s'obté una potestat reglamentària general, àmbit que correspondria a la matèria estatal. Interpretat d'aquesta manera, l'article no esdevé inconstitucional

El darrer objectiu de l'Estatut d'autonomia -l'establiment d'un esforç fiscal igualitari per totes les comunitats autònomes-, també resulta limitat pel Tribunal Constitucional. L'Estatut pretenia una gestió per part de la Generalitat de tots els tributs del territori català i una modificació dels mecanismes de nivellació i solidaritat¹³. L'Alt Tribunal declara inconstitucional i nul l'incís "*siempre que portin a terme un esfuerzo fiscal también similar*" de l'art. 206.3 EAC per ser competència exclusiva de l'Estat regular les competències financeres de les comunitats autònomes¹⁴.

Una visió conjunta del què se'n deriva d'aquesta sentència és el què CORRETJA afirma: "*niega la eficacia jurídica del Estatuto y declara que su texto, aunque se trata de una ley orgánica estatal, no es vinculante para el Estado, que sus disposiciones no le obligan, de forma que el Estado puede aprobar leyes en ámbitos de competencia exclusiva de la Generalitat*"¹⁵. Part de sectors de la

¹³En cas d'aplicació d'aquests mecanismes de solidaritat, es preveia a l'EAC l'aplicació del principi d'ordinalitat en el que es garanteix la mateixa renda per càpita de Catalunya abans que el principi de solidaritat fos aplicat.

¹⁴Aquí el TC declara que, si bé l'Estatut no indica amb exactitud el nivell d'esforç fiscal de les altres comunitats autònomes, sí que entra a valorar les competències que, segons el TC són atribuïdes a l'Estat. Es defensa el tribunal en base a l'article 149.1.14 CE en relació al 138.1 CE i 157.3 CE. FJ 134 STC 31/2010 28 de juny.

doctrina, tradueix en conjunt que la STC 31/2010 de 28 de juny confereix una devintuació de les funcions de l'Estatut¹⁶.

Però el Tribunal Constitucional no tan sols entra a valorar que l'únic que pot detallar aquestes competències és el legislador constitucional, sinó que segons l'interpretació de la STC 31/2010 de 28 de juny el Tribunal Constitucional esdevé un nou poder constituent que limita les matèries no detallades en la Constitució espanyola¹⁷.

15^oCORRETTJA, Mercè “El derecho a decidir en clave económica” . *El derecho a decidir. Un diálogo italo-catalán*. IEA Barcelona juliol 2014. Pàgs. 202-203.

16^oAPARICIO, Miguel A. “Posición y funciones de los Estatutos de Autonomía en la STC 31/2010” *REAF* núm.12, març 2011, pàgs. 16-43; dels fonaments jurídics de la Sentència, se'n deriven, segons s'exposa a l'article, les funcions merament interpretatives que tenen els Estatuts d'autonomia a visió del TC. El TC ho afirma de la següent manera “*Un límite cualitativo de primer orden al contenido posible de un Estatuto de Autonomía es el que excluye como contenido de este tipo de norma la definición de las categorías constitucionales.*” Més taxatiu és el Tribunal quan valora la definició en l'EAC de les matèries i submatèries que la CE no explicita, afegint: “*Las competencias serán siempre y sólo las que se deriven de la interpretación de la Constitución reservada a este Tribunal*”.

El TC no evoca un recordatori sobre la força i funció constitucional que un Estatut d'autonomia té, a diferència, per il·lustrar-ho, de la STC 247/2007 on sí que queda plasmat el concepte i funcions dels Estatuts d'autonomia.

17^oFERRET, Joaquim “Una visió global de la Sentència” ” *Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006*” a *Revista catalana de Dret Públic*. Pàgina 42. El professor afegeix en la RCDP com a forma de veure aquest nou poder constituent que pren el TC, el fonament jurídic on s'interpreten els preceptes de l'EAC sobre el blindatge de les matèries: “*Tal es, en definitiva, el sentido que les cabe a las previsiones incluidas en los artículos 110, 111, y 112 EAC, constitucionalmente aceptables en la medida en que, con la referida voluntad de descripción y de sistema, se acomoden a la construcción normativa y dogmática que cabe deducir de nuestra jurisprudencia en cada momento histórico, es decir, sin que su formalización como expresión de la voluntad del legislador orgánico estatutario suponga un cambio en su cualidad normativa, que será siempre, de no mediar una forma expresa de la Constitución, la propia del ejercicio de nuestra jurisdicción.*”

Queda més explícit en una segona afirmació que el TC il·lustra sobre la clarificació d'aquest poder constituent: “*Ninguna norma infraconstitucional, justamente por serlo, puede hacer las veces de poder constituyente prorrogado o sobrevenido, formalizando uno entre los varios sentidos que pueda admitir una categoría constitucional. Ese cometido es privativo al Tribunal Constitucional*”.

RIDAO, Joan. “*El dret a decidir: La consulta sobre el futur polític de Catalunya*”. Institut d'Estudis Autònoms, 2014. Pàg. 23. RIDAO afirma que “En aquest sentit, el Tribunal Constitucional no exercí pròpiament d'interpret de la Carta Magna, sinó que actuà com un poder constituent directe, una segona cambra legislativa, negligint el fet que es tracta d'un poder constituït més, que no pot donar contingut a la Constitució, text que, per definició, és prou obert i flexible, i susceptible, doncs, de ser interpretat tant pel legislador estatal com autonòmic”[□].

Possiblement, una de les conseqüències polítiques més importants que se n'extreuen de la Sentència per part de gran part de la ciutadania, i que posteriorment van ser el denominador comú per al començament d'un nou procés, són la desafecció per l'Estat i les seves institucions. Alguns sectors doctrinals coincideixen en afirmar que la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut va suposar l'esfondrament del darrer intent de Catalunya de conformar amb l'Estat espanyol un pont de diàleg i convivència positiu per ambdues parts ¹⁸. A nivell ciutadà la resposta es dona amb la manifestació del 10 de juliol de 2010 sota el lema de “Som una nació, nosaltres decidim”¹⁹. El 30 de març de 2011 s'acorda fundar l'Assemblea Nacional Catalana (ANC) durant la “Conferència

Resulta l'argument del professor RIDAO motiu d'interès quan considera dues reflexions en torn a l'actuació del TC davant del recurs. La primera d'elles és que el TC no va actuar com a pur intèrpret de la Llei sinó com a un segon legislador que dona contingut a la CE. La segona reflexió que se'n deriva de l'autor, és que simplement la Constitució és una norma interpretativa tant pel legislador estatal com l'autonòmic. L'EAC, doncs, va ser elaborat mitjançant la interpretació autonòmica de la Carta magna.

¹⁸AGUIAR, Luis “El referéndum en la Constitución española; una reflexión sobre una institución problemática” *Constitución y desarrollo político: estudios en homenaje a Jorge de Esteban*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2013. Pàgs 955-972. El professor exposa el què significa per a la opinió pública el fet que el TC entri a valorar una norma jurídica que ha estat votada i acordada tant per la ciutadania com pel Parlament i el Congrés. En aquest sentit molt sintèticament il·lustra: “Abrir la posibilidad de que un órgano sin una legitimación democrática inmediata pueda declarar inconstitucional –y por tanto anular- un texto que ha sido previamente ratificado por la voluntad popular a través de una votación referendaria suscita ciertamente ciertos reparos desde un punto de vista político”.

Per a ROCA, ponent constitucional, el significat de la Sentència va més enllà i es tradueix en una nova fase dins de la democràcia, en la què planteja que cal reconsiderar el plantejament del pacte de 1978. MELIÀ, Josep “El derecho a decidir: legitimidad y democracia. El caso catalán”. *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2014. Pàgs 521-534. A la pàgina 530 s'exposen les declaracions de ROCA, Miquel després del pronunciament del TC a *La Vanguardia* el 30.06.2010: “Que nadie se equivoque, España tiene un problema. Esta sentencia no resuelve nada y lo reabre todo. Porque si alguna cosa pone de manifiesto, es que se tendrá que reconsiderar el pacto constituyente y definir una nuevas bases para la convivencia en España. El proyecto común del 78 se ha agotado. El Tribunal Constitucional lo ha enterrado. Alguien tendrá que definir las bases de este nuevo proyecto y comprobar si hay voluntad de hacerlo. Algunos no quieren y el Tribunal les ha dado la razón”.

VERNET, Jaume “La perspectiva catalana en torno a la reforma constitucional de la estructura territorial del Estado” *REAF* núm.20, juliol-desembre 2013. Pàgina 86. El professor afirma que “El Tribunal Constitucional, con la Sentencia 31/2010, ha hecho un flaco favor a la convivencia, ya que se ha percibido, en Catalunya, como un portazo a las reivindicaciones catalanas”.

¹⁹És decisiu aquest fet en el context del procés sobiranista, entenent que els ciutadans varen reivindicar la voluntat de seguir per un altre camí i no quedar-se estancats en el conformisme de la Sentència del TC. RIDAO, Joan. “El derecho a decidir: una salida para Cataluña y España”. Barcelona: 2014. RBA publicaciones. Pàg.32

Nacional per a l'Estat Propi". La constitució de l'ANC com a organització que té com a objectiu la independència de Catalunya se celebra el dia 10 de març de 2012. L'ANC i Òmnium Cultural organitzaran la manifestació de la diada de Catalunya de 2012, on més d'un milió de persones es manifesten sota el lema "Catalunya, nou Estat d'Europa"²⁰.

Tenint present la Sentència 31/2010 de 28 de juny, en l'àmbit polític alguns partits intenten una nova sortida. Així CiU guanya les eleccions autonòmiques de novembre de 2010 amb un programa que optava per una proposta per al Pacte Fiscal (basat en el concert econòmic Basc). El 20 de setembre es reuneixen el President de la Generalitat i el del Govern espanyol a la Moncloa per la proposició de negociació del Pacte Fiscal²¹. Mariano Rajoy va rebutjar el mateix i qualsevol negociació que se'n pogués fer en un futur amb la premissa de "ser contrari a la Constitució"²².

El President de la Generalitat de Catalunya, Artur Mas, durant el debat de política general del 27 de setembre de 2012 en el Parlament de Catalunya anuncia la

PÉREZ, Javier "El debate sobre la independencia de Cataluña" *Mélanges en l'honneur de Pierre Bon*. Paris: Dalloz, 2014. Pàgina 477. El professor és més contundent que altres autors. Per a ell el debat independentista té el seu origen en la STC 31/2010. "*Hasta ese momento en Cataluña no se había puesto en cuestión el derecho a la autonomía con base en la Constitución como forma de dar respuesta jurídicamente ordenada a la integración de Cataluña en España*".

²⁰S'estima que varen assistir-hi 600.000 persones, segons la Delegació del Govern espanyol, i 1.500.000 persones segons la Guàrdia Urbana de Barcelona i el Departament d'Interior.

²¹ La idea inicial era proposar la consulta d'aquest pacte fiscal a la ciutadania mitjançant una consulta popular o bé mitjançant el referèndum autonòmic. Al mateix temps, l'Institut d'Estudis Autonòmics redactava en un informe la capacitat del Parlament de negociar el pacte fiscal tenint present els preceptes de la CE amb una simple modificació de la LOFCA.

²² La negativa al pacte fiscal per vulneració a la CE no té un fonament concret. Tenint present que moltes de les competències atorgades en matèria de finançament no es redacten expressament en l'article 157 CE, no té sentit l'afirmació que és inconstitucional el pacte fiscal. A més a més, el TC prèviament havia assentat doctrina en les SSTC 96/2002, de 25 d'abril i 194/2004, de 4 de novembre declarant que les Comunitats Autònomes històriques han de tenir una autonomia financera d'acord amb la seva autonomia política, i per tant un "privilegi" davant d'aquelles Comunitats no històriques. Tot i aquestes referències, el Govern de Rajoy va negar tota possibilitat de diàleg i negociació en relació al pacte fiscal català.

convocatòria d'unes eleccions anticipades que se celebrarien el 25 de novembre de 2012. Durant el mateix debat de política general s'aprova la Resolució 742/IX pel Parlament de Catalunya, sobre l'orientació política general del Govern, de 27 de setembre de 2012. Aquesta resolució dóna per exhaurit l'esforç reformista i s'encamina cap la posterior formulació del dret a decidir²³, en tant que el Parlament proclama el dret imprescindible de Catalunya a l'autodeterminació “com a expressió democràtica de la seva sobirania com a nació”²⁴. Per fer possible aquest dret, s'aprova en l'apartat III de la Resolució (“Procés per a esdevenir un nou Estat d'Europa”) que “és imprescindible treballar per a dotar a Catalunya d'un instrument perquè els ciutadans puguin ésser consultats sobre el futur del país”. Així mateix, s'aprova la proposta de resolució subsegüent al Debat sobre la política general del Govern per la qual “insta el govern fer una consulta prioritàriament dins la propera legislatura”²⁵.

Una vegada coneguts els resultats de les eleccions anticipades celebrades el 25 de novembre, el dia abans del debat d'investidura a la Presidència de la Generalitat, el futur President de la Generalitat i Oriol Junqueras firmen l'“Acord per a la transició nacional i per garantir l'estabilitat parlamentària del Govern de Catalunya”. L'objectiu principal de l'Acord es resumeix en el pacte en el què es declara *“aprovar i impulsar les accions executives i parlamentàries que garanteixin la convocatòria d'una consulta sobre el futur polític de Catalunya”*.

23 TORNOS, Joaquín “El derecho a decidir: el derecho a decidir no existe pero el Gobierno debería convocar la consulta.” *¿Existe el Derecho a decidir? Preguntas y respuestas sobre el proceso abierto en Cataluña*. Coordinador: Eduard Sagarra. Barcelona: 2014. Tibidabo Ediciones, SA. Pàg. 309.

VIVER, Carles “Una reflexión desde Cataluña sobre el derecho a decidir”. *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2014. Pàg. 402. El professor fa una síntesi sobre què suposa aquesta Resolució, des d'una mirada al passat i futur de l'encaix Catalunya-Espanya. Així: “La resolución constata el fracaso de los intentos del catalanismo de lograr un encaje de Cataluña con el Estado español, declara que el Estado de las Autonomías es una vía sin recorrido, acusa al Estado de no haber entendido la gravedad de la situación creada después de la Sentencia sobre el Estatuto de Autonomía de 2006 y de haber agravado aún más esta situación con lo que denomina “una ofensiva recentralizadora””.

24 Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya (BOP), núm. 390, de 2 d'octubre de 2012.

25 Ref.: 255JTN26091200034 / tram. 255-00006/09.

Per a assolir aquest objectiu comú, en l'Acord es creen la "Comissió de Coordinació Parlamentària" i els "Grups de Treball Pressupostaris", que garanteixen respectivament fer el seguiment del compliment dels acords programàtics i analitzar l'evolució de l'execució pressupostària.

D'altra banda, mitjançant l'aprovació del Decret 113/2013 de 12 de febrer es crea el Consell Assessor per a la Transició Nacional (CATN), òrgan "d'assessorament del Govern de la Generalitat amb relació amb les actuacions del procés de consulta i transició nacional", integrat per 13 juristes i altres experts com ara politòlegs, sociòlegs i acadèmics, que té la finalitat d'assessorar al Govern de la Generalitat en la identificació de les alternatives jurídiques sobre el procés de transició nacional i proposar actuacions i impulsar la difusió del procés.

2.- El principi del Procés de Transició: la Resolució 5/X del Parlament de Catalunya.

La primera resolució que es va aprovar on es concreten les accions descrites a l'”Acord”, fou la Resolució 5/X del 23 de gener de 2013²⁶. La Resolució va obtenir una votació clara a favor de la seva proposta, en tant que el resultat de la votació en el Parlament va ser de 85 favorables de CiU, ERC , ICV-EUiA i un diputat de la CUP; 41 vots en contra provinents de PP, C’S i PSC, excepte 5 dels diputats d’aquest últim partit que varen decidir no participar per no estar d’acord amb la seva decisió interna en relació a la votació en contra de la Resolució. La Resolució 5/X serà la primera Resolució aprovada pel Parlament en determinar que els ciutadans tenen el dret a decidir sobre el seu futur polític, i abandonar la referència a l’autodeterminació.²⁷.

El dret dels ciutadans de Catalunya a decidir democràticament el seu futur polític col·lectiu és un dels objectius perseguits per la Resolució 5/X. El segon objectiu principal que se n’extreu de la Resolució és la consideració del poble de Catalunya com a subjecte polític i jurídic sobirà. En relació a aquest segon punt, cal aclarir que la Resolució declara la sobirania del poble català, però en canvi no concreta que l’expressió del dret a decidir en relació a la sobirania del poble de Catalunya hagi de desembocar en la creació d’un Estat propi per a Catalunya²⁸. Aquesta es caracteritza per encaixar el dret a decidir com a reivindicació de ser exercit de manera pràctica i immediata, a diferència d’anteriors Resolucions

²⁶ BOP núm. 13 de 24 de gener de 2013. Resolució 5/X del Parlament de Catalunya per la qual s’aprova la Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya.

²⁷ RIDAO, Joan “*La declaración de soberanía y del derecho a decidir del pueblo de Cataluña*” *¿Existe el Derecho a decidir? Preguntas y respuestas sobre el proceso abierto en Cataluña*. Coordinador: Eduard Sagarra. Barcelona: 2014. Tibidabo Ediciones, SA. Pàg. 38.

En aquesta Resolució s’emmarca que: “*D’acord amb la voluntat majoritària expressada democràticament pel poble de Catalunya, el Parlament de Catalunya acorda iniciar el procés per a fer efectiu l’exercici del dret a decidir per tal de que els ciutadans i ciutadanes de Catalunya puguin decidir llur futur polític col·lectiu*”.

²⁸ VINTRÓ, Joan. “La Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya: un apunt jurídic”. *Bloc de la Revista catalana de Dret Públic*, 7 de febrer de 2013.

aprovades pel Parlament on es preveia l'exercici d'un dret poc concret i abstracte de Catalunya per a determinar lliurement el seu futur com a poble²⁹.

La naturalesa jurídica de la Resolució 5/X es regula al Reglament del Parlament de Catalunya. El primer article de la secció sisena del capítol tercer d'aquest Reglament exposa que "Les propostes de resolució del Parlament per a impulsar l'acció política i de Govern es poden adreçar al Govern de la Generalitat o als ciutadans". Per tant, les propostes de Resolució, com resulta ser-ho la Resolució 5/X provinent del Parlament de Catalunya, són actes polítics que afecten a l'acció de Govern sobre una determinada proposta però que en cap cas tenen efectes jurídics³⁰. És per aquest fet, que en no ser normes no tenen efectes jurídics i per tant no tenen capacitat per vulnerar altres normes.

Tanmateix, la Resolució va ser impugnada pel Govern de l'Estat. Per justificar la impugnació de la Resolució 5/X davant del Tribunal Constitucional, el Govern espanyol, a través de l'Advocat de l'Estat, manifesta que la Generalitat de Catalunya pretén promoure mitjançant el Parlament l'adhesió dels ciutadans a un procés polític. I aclareix en el recurs presentat en base a l'article 161.2 CE³¹ que la Declaració té efectes jurídics.

29 VIVER, Carles "Una reflexión desde Cataluña sobre el derecho a decidir" *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?* Valencia: Tirant lo Blanch, 2014. Pàgs 401-402

30 Segons BARCELÓ, Mercè a "El dret a decidir: una proposta de construcció jurídica". *Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona, 2015; la Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya és un acte normatiu i polític, no jurídic. Per tant, en principi, al no ser la Resolució 5/X una llei o una norma amb rang de llei no podria ser impugnada davant del Tribunal Constitucional. DE CARRERAS, Francesc a "¿Es recurrible la declaración?". *La Vanguardia*, 06.02.2013, en canvi, creu que sí hi ha un fons jurídic i no tan polític.

Malgrat això i com ha quedat reiterat, el TC va fallar sobre la Resolució en virtut d'un recurs interposat pel Govern d'Espanya.

Aquesta discussió doctrinal resorgeix en el següent apartat on s'exposa un significat jurídicopolític de la STC 42/2014 de 25 de març. Així doncs, en la present secció tant sols s'ha expressat la naturalesa conceptual de la Resolució 5/X.

31 El Govern de l'Estat impugna la resolució en base als articles 161.2 CE i 76 i 77 de la Llei Orgànica del Tribunal Constitucional. El Tribunal sustenta la impugnació de disposicions i resolucions adoptades per òrgans de les Comunitats Autònomes.

Les raons fonamentals d'inconstitucionalitat en què es basa el Govern espanyol, es constata que l'afirmació de sobirania del poble de Catalunya (se n'extreu del preàmbul de la Declaració de Sobirania i de tota la Resolució) resulta un acte de poder constituent³². En aquest sentit es fonamenta una violació dels articles 1.2 i 2 CE i 168 CE (en base a què aquesta Declaració ja atorga el dret a decidir al poble de Catalunya enlloc de partir d'una reforma constitucional per tal d'atorgar-lo posteriorment). A més a més, la Resolució 5/X es caracteritza, segons escriu el recurrent, per fonamentar-se en una orientació política negant la unitat i sobirania de l'Estat espanyol.

Per la seva banda, el Parlament de Catalunya al·lega, a través dels seus lletrats, en relació als arguments esgrimits sobre el caràcter jurídic de la Resolució, que aquesta no té efectes jurídics. Per tant les conseqüències que se'n derivin de la Declaració de Sobirania seran polítiques i no jurídiques. La Resolució 5/X es limita a expressar una declaració de voluntat i un propòsit polític. El Parlament afegeix que la Declaració no es presenta com un acte definitiu o final sinó com a un projecte que cal anar desenvolupant.³³

32^{SOLOZABAL}, Juan J. “La ofensiva soberanista catalana ante el Tribunal Constitucional” *El Cronista del Estado social y democrático de Derecho*. Núm. 42. Pàg. 37. De la mateixa manera que el TC ho entén el professor, declarant que “*Evidentemente una decisión sobre la soberanía, precisamente sobre la atribución de la misma, sólo corresponde hacerla al poder constituyente, condición de la que manifestamente carece un órgano de una Comunidad Autónoma*”.

33^{Per a la defensa del Parlament, la Resolució no és una declaració de sobirania amb efectivitat real, sinó una voluntat d'iniciar un procés que a priori no afecta a la CE. Per tant, per al Parlament, la Resolució no es presenta com a acte definitiu. Amb tot, com es veurà a continuació, el TC estima que la Resolució es tracta d'un acte tant jurídic com definitiu.}

En l'escrit d'al·legació es recorden alguns principis emprats en la Declaració que no són tinguts en compte en l'escrit d'impugnació, o són poc valorats: a la legitimitat democràtica que els ciutadans van conferir als diputats i diputades del Parlament, al principi de legalitat (on s'empren les vies necessàries de l'EAC, art. 122). En definitiva, en les al·legacions s'exposa que la Resolució no pot vulnerar cap precepte constitucional (en consonància amb els principis exposats) ja que es tracta d'una Resolució amb voluntat política aprovada pel Parlament que no té efectes jurídics.

Les dues principals posicions que el tribunal pot adoptar en relació a la Constitucionalitat de la Declaració de sobirania són les següents: o bé entendre que la Resolució 5/X té efectes polítics i no jurídics i per tant inadmetre el recurs plantejat; o bé deduir que té naturalesa jurídica per si mateixa, no pel seu contingut, i per tant declarar inconstitucional la Resolució. En aquest sentit, el què sorprèn en els arguments per a estimar o desestimar la impugnació de la Declaració de sobirania en l'escrit d'impugnació, és el què ÁLVAREZ anomena *gir copernicà i autèntica fal·làcia* dels arguments emprats. ÁLVAREZ, Enrique “Una sentencia con luces y sombras”. *Bloc de la Revista Catalana de Dret Públic*, 2 d'abril de 2014.

La STC 42/2014 de 25 de març tracta dos aspectes importants. Per una banda, nega la titularitat de la sobirania a només una part del poble (*“El reconocimiento al pueblo de Cataluña de la cualidad de soberano, no contemplada en nuestra Constitución para las nacionalidades y regiones que integran el Estado, resulta incompatible con el art. 2 CE, pues supone conferir al sujeto parcial del que se predica dicha cualidad a poder quebrar, por su sola voluntad, lo que la Constitución declara como su propio fundamento en el citado precepto constitucional: la indisoluble unidad de la Nación española”* FJ 3)³⁴. La conseqüència rellevant de la negació d’aquesta titularitat de sobirania al poble de

En el treball es valorarà la decisió del Tribunal Constitucional i les conseqüències jurídiques i fins i tot polítiques de la decisió de l’Alt Tribunal. Tanmateix, la decisió del Tribunal Constitucional va comportar altre tipus de controvèrsies com ara el moment en què es va dictar o el fet de la unanimitat de la Sentència després d’una renovació interna del Tribunal (es produeix la unanimitat de la Sentència sense cap vot particular discrepant, fet que es diferencia de sentències anteriors dictades pel TC -abans de la renovació interna del Tribunal en el 2013- amb naturalesa més jurídica que la present però amb vots particulars discutint precisament la naturalesa política o jurídica. Un exemple és l’Auto 135/2004, de 20 d’abril de 2004 -sobre l’aprovació de la proposta d’Estatut d’Euskadi pel Govern Basc- on hi ha 5 vots particulars sobre el mateix. Inclús en la STC 31/2010 existeixen vots particulars dels magistrats). En relació al moment temporal de la decisió ENÉRIZ, Francisco J. *“Un comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional sobre la declaración de soberanía y el derecho a decidir del pueblo de Cataluña”* Revista Aranzadi Doctrinal núm. 4/2014. L’autor planteja la hipòtesi de: *“¿Ha podido influir algún interés político para resolver el proceso por el Tribunal Constitucional tan solo unos días antes de que el Congreso de los Diputados debatiera la proposición de Ley Orgánica de delegación de la competencia a la Comunidad Autónoma de Cataluña que permitiera convocar a esta un referéndum en el que se plasme el derecho a decidir del pueblo de Cataluña?”*.

³⁴ Cal exposar aquí que el Tribunal es basa en nombrosa jurisprudència en el marc espanyol per negar la sobirania del poble a una regió de l’Estat (com ara la STC 4/1981, de 2 de febrer, la STC 31/2010), però també ho fa fent menció a la decisió del Tribunal Suprem de Canadà, sobre la *“Reference re Secession of Quebec”* de 1998. Per a FOSSAS, Enric, a *“Interpretar la política: comentario a la STC 42/2014, de 25 de marzo, sobre la Declaración de soberanía y el derecho a decidir del pueblo de Cataluña”*. Revista Española de Derecho Constitucional. maig-agost 2014, aquesta cita no és correcta perquè el Tribunal canadenc “no utilitza el principi de sobirania per arribar a les seves conclusions”.

DE CARRERAS, Francesc *“¿Puede celebrarse un referéndum en Cataluña?”* El Cronista del Estado social y democrático de Derecho. Núm. 42. Pàgs 30-31. El professor té una teoria diferent a la defensada tant pel TC com el Parlament. L’autor creu en un primer moment que Catalunya pot aprovar una resolució que prevegui l’aspiració de transformar a la comunitat en un Estat independent. Per tant, fins aquí seria del parer de què resulta constitucional. Tot i això, l’autor afegeix que la declaració no només pretén aquest desig sinó que manifesta les condicions d’exercici del dret a decidir, cosa que, segons De Carreras, estaria vulnerant els preceptes procedimentals de la CE. Per tant, ell considera finalment que *“La Declaración, pues, hubiera podido adecuarse a la legalidad si se hubiera limitado, como otras veces, a ser la expresión de un deseo a alcanzar”*.

Catalunya és la negació immediata d'una possible celebració unilateral per part de Catalunya del referèndum d'autodeterminació³⁵.

Per altra banda, el Tribunal Constitucional reconeix, tot i haver negat la titularitat de la sobirania al poble de Catalunya, l'existència i efectivitat del dret a decidir. El Tribunal ho justifica així: *“No aparece proclamado como una manifestación de un derecho a la autodeterminación no reconocido en la Constitución, o como una atribución de soberanía no reconocida en ella, sino como una aspiración política a la que solo puede llegarse mediante un proceso ajustado a la legalidad constitucional con respeto a los principios de legitimidad democrática, pluralismo, y legalidad, expresamente proclamados en la Declaración en estrecha relación con el derecho a decidir. Cabe, pues, una interpretación constitucional de las referencias al derecho a decidir de los ciudadanos de Cataluña”* FJ 3³⁶. El Tribunal confereix una clara distinció d'aquest dret amb el dret a l'autodeterminació, doncs el dret a decidir es defineix com a una aspiració política ajustada a la legalitat de la normativa espanyola, així com als principis estructurals de la Constitució espanyola, com són els de legitimitat democràtica o legalitat. Per continuar justificant la constitucionalitat i existència del dret a decidir, el Tribunal recorda que el sistema jurídic de l'Estat espanyol no es caracteritza per ser una democràcia militant, és a dir, un sistema d'adhesió positiu a la normativa. I no ho és per dues raons: La primera és que el text constitucional no conté límits materials a la seva reforma (arts. 166 a 169 CE), és a dir, es pot procedir a la reforma parcial o total de la Constitució; i la segona raó és que la

³⁵ BARCELÓ, Mercè “El dret a decidir: Una proposta de construcció jurídica”. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 2015. Pàgina 15

³⁶ FOSSAS, Enric “Interpretar la política. Comentario a la STC 42/2014 de, de 25 de marzo, sobre la Declaración de soberanía y el derecho a decidir del pueblo de Cataluña” *Revista Española de Derecho Constitucional* núm. 101 2014 pàg. 300. Per al professor, el Tribunal Constitucional “reconstruye el texto de la Resolución para convertir una consigna política en un derecho hasta hoy inexistente (...) consagra el derecho a decidir como algo distinto del derecho a la autodeterminación”.

ENÉRIZ, Francisco J. a “Un comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional sobre la declaración de soberanía y el derecho a decidir del pueblo de Cataluña” *Revista Aranzadi Doctrinal* núm. 4/2014 pàg. 4. L'autor resumeix aquestes dues conseqüències de la Sentència comentades d'aquesta manera: *“La sentencia (...) anula cualquier mención a la soberanía del pueblo catalán y salva el derecho a decidir de los ciudadanos de Cataluña siempre que se considere como una aspiración política susceptible de ser defendida en el marco de la Constitución”*

Constitució reconeix tot un conjunt de llibertats a la defensa de la llibertat d'ideologies (arts. 16 a 20 CE). Per tant, com il·lustra el Tribunal Constitucional, *“el planteamiento de concepciones que pretendan modificar el fundamento mismo del orden constitucional tiene cabida en nuestro ordenamiento”*, sempre que no es prepari o defensi a través d'una activitat que vulneri els principis democràtics, i que no vulneri els drets fonamentals o la resta de mandats constitucionals.

Per a fer efectiu aquest dret a decidir reconegut per l'Alt Tribunal, cal establir un sistema o procés que aglutini les aspiracions polítiques de Catalunya dins del marc de la Constitució. Tanmateix, si per a fer efectiu la consecució d'aquest dret reconegut es comprenen en l'exercici d'aquest procediment atribucions que no comporten el dret a decidir de la manera en què ho reconeix el Tribunal Constitucional –com serien l'atribució del subjecte jurídic o sobirà o l'autodeterminació per part de Catalunya- caldrà reformar la Constitució per a fer efectiva l'aspiració política catalana. Com a continuació es veurà en el següent punt del Treball, s'explicaran les vies que la Generalitat de Catalunya considera com a legítimes per a exercir el dret a decidir, amb la legalitat vigent de l'Ordenament Jurídic espanyol.

3.-Vies legals per a l'exercici del Dret: referèndum, consultes no referendàries i eleccions plebiscitàries.

El Consell Assessor per a la Transició Nacional va proposar cinc vies per a exercir el dret a decidir, que són: Els referèndums convocats per l'Estat, amb l'aplicació de l'art. 92 CE; la convocatòria de referèndum per delegació de competències de l'Estat previst a l'art. 150.2 CE; els referèndums de la Llei Catalana 4/2010 de Consultes Populars per via de referèndum; l'aprovació de la Llei 10/2014, de 26 de setembre, de consultes populars no referendàries i d'altres formes de participació ciutadana; i, en últim terme, la reforma constitucional.

La primera d'aquestes vies es refereix al referèndum consultiu previst a l'article 92 CE . La convocatòria del mateix es realitzarà pel Rei a proposta del President del Govern de l'Estat, prèvia autorització del Congrés dels Diputats.³⁷

L'article 92.1 CE preveu que les decisions d'especial transcendència podran ser sotmeses a referèndum consultiu a tots els ciutadans. Existeix una discussió doctrinal respecte a aquest precepte per ser d'interpretació marcadament oberta. En aquest sentit, què s'entén per “tots els ciutadans”?³⁸ . Alguns autors, com ara AGUADO, BARCELÓ, CORRETJA o VIVER, interpreten que aquesta locució permet la inclusió d'una aplicació exclusiva del referèndum per a unitats territorials inferiors de l'Estat, com ara una comunitat autònoma³⁹. Altres sectors de la doctrina, com ara SOLOZABAL, preveuen que el precepte es refereix al

³⁷Aquest article només ha estat utilitzat l'any 1986 per votar sobre la permanència a l'OTAN i l'any 2005 sobre l'aprovació del Tractat Constitucional Europeu.

³⁸Es podria incloure aquí només als ciutadans de la Comunitat Autònoma on s'adopti la decisió, o pel contrari s'ha d'incloure a tots els ciutadans de l'Estat? La LO 2/1980 de 18 de febrer, reguladora de les distintes modalitats de referèndum (LORMR), no prohibeix expressament que la convocatòria del referèndum per l'article 92 CE sigui només a una comunitat autònoma de l'Estat.

³⁹BARCELÓ, Mercè. “El dret a decidir: una proposta de construcció jurídica”. *Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona, 2015. Pàgina 18

AGUADO, César “Sobre un eventual referèndum consultivo en el proceso soberanista catalán” *Cuadernos de Alzate*, núm. 46-47 any 2013. Pàgs 36-37; i CORRETJA, Mercè a *Les diferents vies legals per a l'exercici del dret a decidir*. Corretja exposa que, si la qüestió només afecta als ciutadans d'una regió, es pot aplicar la consulta de l'article 92.1 CE en aquella regió ja que el precepte es refereix a “tots els ciutadans” i no pas “a tots els espanyols”. De la mateixa manera que si afecta a tan sols un municipi, la consulta seria sotmesa només als ciutadans d'aquell municipi.

conjunt dels ciutadans de l'Estat, i que per tant el referèndum caldria proposar-lo per l'Estat d'acord a l'art. 149.1.32 CE⁴⁰. Sigui com sigui, i com després es dirà, el Consell Assessor per a la Transició Nacional contempla la possibilitat de reformar la Constitució espanyola si s'entengués que no s'inclou el referèndum autonòmic.

La segona via és la delegació o transferència estatal de competències de l'article 150.2 CE per a convocar un referèndum. Malgrat que alguns autors, com ara CÁMARA, MONTILLA o MUÑOZ, convenen amb la impossibilitat de transferència d'aquesta competència perquè la finalitat del referèndum contravindria amb la unitat de l'Estat espanyol (art. 2 CE) i per tant resultaria inconstitucional⁴¹, el Consell Assessor per a la Transició Nacional preveu en

Finalment, per a VIVER, Carles a considera que existeix una interpretació no forçada de l'incís "tots els ciutadans" en relació a tots els ciutadans d'una comunitat autònoma. Així ho exposa a *"Una reflexión desde Cataluña sobre el "derecho a decidir" El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. València: Tirant lo Blanch 2014 pàgs 397-416, on a més a més afirma que aquesta interpretació de l'article 92 CE resulta menys forçada que la que l'Estat va fer en relació a l'article 151 CE per permetre que Andalusia assolís l'autonomia, sense considerar la majoria necessària requerida, la qual Almeria no va obtenir.

⁴⁰SOLOZABAL, Juan José a "La autodeterminación y el lenguaje de los derechos" *Cuadernos de Alzate*, núm. 46-47 any 2013. Pàgs 222-223

⁴¹Així per a MONTILLA, José A "La vía del artículo 150.2 CE para la convocatoria del referéndum sobre el futuro político de Cataluña". *Bloc de la Revista Catalana de Dret Públic*, 17 de febrer de 2014, constitucionalment no resulta possible la delegació en aquests termes. El professor explica que existeix un límit, encara que molt interpretatiu i abstracte, a la delegació de facultats competencials de l'Estat (que no titularitat de les mateixes). El límit és que aquesta transferència no pot contradir altres preceptes constitucionals. Segons Montilla, com que l'objecte de la Resolució 479/X és en última instància fer un referèndum a Catalunya on es preguntí a la ciutadania sobre el futur polític del país, aquest fet comporta la directa afectació del principi d'unitat de l'art. 2 CE. En síntesi, contravindria amb el límit de l'article 150.2 i per tant seria inconstitucional una delegació de transferència d'aquesta matèria (convocar el referèndum) ja que s'oposa frontalment amb la unitat territorial de l'Estat espanyol.

MUÑOZ i CÁMARA també convenen amb la impossibilitat d'aquesta transferència per l'objectiu de la mateixa. RIDAO, Joan fa referència dels autors a *"El dret a decidir: La consulta sobre el futur polític de Catalunya"*. Institut d'Estudis Autonòmics, 2014. Pàg 168, en aquests termes: "Tant restrictiu, o encara més, s'ha mostrat Muñoz Machado: «L'Estat no pot transferir una competència que no té, i l'Estat no té la competència de convocar un referèndum d'independència, perquè la Constitució no permet la secessió d'una part del territori. Seria una vulneració de l'article 2 i del sentit comú. És cert que la redacció de l'article 150.2 és misteriosa, però entre les matèries delegables per la seva pròpia naturalesa no pot estar alguna cosa que afecta a l'essència de l'Estat i al conjunt dels ciutadans». I pel professor Gregorio Cámara, « Si se cedís aquesta competència (...) s'estaria reconeixent el dret d'autodeterminació», i seria inconstitucional, però no perquè la impedeix el 150.2, sinó perquè «s'estaria actuant contra l'article 2, que es refereix a la unitat indissoluble de la nació espanyola, proposant una redefinició de l'ordre constituït».

l'Informe que “Aquest procediment no planteja més problemes jurídics que els que poden suscitar els de l’art. 92 CE”⁴².

Com a tercera via per a exercir legalment el dret a decidir, s’estima el referèndum a través de la Llei 4/2010 de consultes populars per via de referèndum⁴³. Per tractar-se d’una consulta de tipus referendària és necessària l’autorització del Govern de l’Estat⁴⁴. Aquesta Llei fou impugnada pel Govern de l’Estat, com es veurà més endavant.

La quarta via és l’aprovació de la Llei de consultes populars no referendàries i de participació ciutadana⁴⁵. Aquesta llei s’aprovaria tenint present l’article 149 CE en relació amb l’article 122 EAC, el qual disposa que la Generalitat té competències per a desenvolupar el règim jurídic, modalitats i procediment de qualsevol tipus de consulta popular.

Com ja s’ha dit, la cinquena i última via, si el Govern de l’Estat ha negat les vies anteriors, és la reforma de la Constitució espanyola, per tal de modificar alguns

⁴² De fet, a l’Informe CATN es fa un recordatori sobre un informe de l’IEA on es determina que “les raons atribuïdes per les Corts per refusar les propostes van ser o pràcticament inexistentes, per tautològiques, o d’una debilitat tal que la reiteració de la petició podria resultar perfectament justificable”.

⁴³ La iniciativa pot ser tant a nivell institucional com popular en l’exercici del dret estatutari 29 EAC

⁴⁴ CARRASCO, Manuel “Referèndum versus consulta”. *Revista de Estudios Políticos*. Abril-juny 2013. Pàgina 35. El professor detalla que, en base als arguments que propugna la STC 103/2008, la sol·licitud d’autorització d’un referèndum d’aquest tipus seria refusada tenint en compte que aquests referèndums haurien de ser sotmesos als arts. 167.3 i 168.3 CE, amb la reforma corresponent de la Constitució. Tanmateix, Carrasco admet que, contràriament als arguments de la Sentència, “*pensamos que la Constitución no impide la celebración de un referéndum sobre una propuesta cuya realización exigiera una reforma de la Constitución, incluso limitado al ámbito de una comunidad autónoma como sería un referéndum soberanista*”. Per altra banda, l’autor matisa que aquest tipus de referèndum és el previst a l’article 149.1.32 CE i exigiria en tot cas l’autorització de l’Estat. En última instància, i com preveu aquesta via, l’Estat és l’últim esglau per permetre una autorització de referèndum i així determina l’autor que “*Esta facultad convierte al Estado en el garante del interés general en la celebración del referéndum, y permitiría a aquél, dependiendo de las circunstancias, tanto denegar la autorización, como condicionarla a un acuerdo sobre los términos de la consulta*”.

⁴⁵ Resulta ser una novetat pel què fa a les persones legitimades per a votar-hi, majors de 16 anys i estrangers.

articles de la Norma (el 92 i si s'escau el 149.1.32 CE) i introduir-hi la possibilitat de convocatòria d'una consulta referendària. Aquesta és la solució en la que diversos autors s'hi adhereixen⁴⁶.

En cas de no poder-se fer la consulta amb autorització de l'Estat o a permetre que es realitzi, el Consell Assessor per a la Transició Nacional preveu vies alternatives de convocatòria de consultes, a través de consultes no oficials o eleccions plebiscitàries. Es disposa en el primer informe del Consell, que des de la Generalitat es podria organitzar una consulta al marge de les disposicions legals de l'Estat i de les de la Generalitat en referència a les de convocatòria d'una consulta (si fossin suspeses pel Tribunal Constitucional). Com afirma l'informe, “es tractaria d'aplicar la legalitat catalana malgrat la seva suspensió”. Per altra banda es preveu també que aquesta mateixa consulta es podria organitzar a través de la societat civil, amb un suport indirecte de la Generalitat i els ajuntaments⁴⁷.

Una altra via alternativa és la convocatòria d'eleccions plebiscitàries. Aquestes podrien ser convocades de conformitat amb l'art.75 EAC, és a dir, per convocatòria del President de la Generalitat⁴⁸. El Consell Assessor per a la Transició Nacional només indica la Declaració Unilateral d'Independència com a instrument formalitzador posterior a les eleccions plebiscitàries, i per tant no com una via alternativa en sí mateixa.

Els mecanismes que el Parlament va realitzar per a poder exercir cadascuna de les vies són els següents:

⁴⁶ CAAMAÑO, Francisco “El derecho a decidir y el gambito de dama”. *Cuadernos de Alzate*, núm. 46-47, 2013. Pàg. 97. Caamaño estima convenient “Reformar el art. 92.1 CE, suprimiendo las palabras “consultivo” y –de paso- “todos”, y añadir un inciso como el siguiente: Las Cortes Generales o los territorios a que se refiere la Disposición Transitoria Segunda de esta Constitución podrán solicitar la convocatoria de un referéndum para verificar la voluntad ciudadana acerca de la aceptación de su sistema de autogobierno”.

⁴⁷ Pàgina 142 de l'informe número 1 “La consulta sobre el futur polític de Catalunya” *Consell Assessor per a la Transició Nacional*. Barcelona, 25 de juliol de 2013.

⁴⁸ “El President de la Generalitat, de conformitat amb l'article 75 EAC, té la facultat de convocar eleccions en el moment en que ho estimi oportú sota la seva exclusiva responsabilitat i amb els únics requeriments d'una deliberació prèvia del Govern”. Aquesta afirmació es després del punt 8 del primer informe CATN

Per a la primera i segona via (referèndums convocats per l'Estat, amb l'aplicació de l'art. 92 CE; i la convocatòria de referèndum per delegació de competències de l'Estat previst a l'art. 150.2 CE, respectivament), el Parlament de Catalunya aprova el 16 de gener de 2014 la "Resolució 479/X del Parlament de Catalunya, per la qual s'acorda de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de Llei Orgànica de delegació a la Generalitat de Catalunya de la competència per a autoritzar, convocar i celebrar un referèndum sobre el futur polític de Catalunya". El títol de la mateixa ja confereix l'objectiu de la seva aprovació, que és la cessió de la competència estatal de l'article 149.1.32 CE a la comunitat autònoma. El punt quart de la Resolució 479/X exposa el procediment per a fer-ho preveient el precepte 150.2 CE: "L'article 150.2 de la Constitució permet a l'Estat de transferir o delegar a les comunitats autònomes, per mitjà d'una Llei Orgànica, facultats corresponents a una matèria de titularitat estatal que per llur naturalesa siguin susceptibles de transferència o delegació". El 8 d'abril de 2014 el Congrés dels Diputats rebutja la proposta de delegació de competències presentada pel Parlament amb 299 vots en contra (PP, PSOE, UPyD, UPN i Foro de Asturias) i 47 vots a favor (CiU, PNV, ERC, ICV i la resta del Grup Mixt). El Sr. Rajoy és contundent en el seu discurs, sense entrar en el contingut de la STC 42/2014 de 25 de març dictada dies anteriors a la sessió, argumentant que *"no es posible atender lo que solicita el Parlament de Cataluña porque no lo permite la Constitución"*.

El referèndum que preveu la Llei 4/2010 de consultes populars per via de referèndum⁴⁹ no pot ser convocat tenint en compte la negativa a les dues primeres vies per part del Govern espanyol. Per tant, queda sense efectes la tercera via que fa referència al referèndum previst a la Llei 4/2010 de consultes populars per via de referèndum.

⁴⁹ La Llei 4/2010 va ser suspesa per impugnació del Govern espanyol (Rodríguez Zapatero) a través de l'article 161.2 CE, per aixecar, 5 mesos després, la suspensió de la Llei (ATC 87/2011). Aquest aixecament es realitza tenint en compte l'art. 149.1.32 CE i es fonamenta en què la viabilitat dels referèndums autonòmics i locals depèn en última instància de l'autorització prèvia de l'Estat, i que per tant li correspon a aquest la conveniència o no d'atorgar-la mitjançant l'exercici d'un control directe.

La quarta via és l'aprovació de la Llei de consultes populars no referendàries i de participació ciutadana. Abans de l'aprovació de la Llei, quatre grups parlamentaris remeten la proposició d'aquesta Llei al Consell de Garanties Estatutàries de Catalunya, el qual emet el Dictamen 19/2014, de 19 d'agost⁵⁰. El Dictamen estima que les consultes populars no referendàries tenen aixopluc en la clàusula 122 EAC, encara que no són recollides expressament en l'article estatutari.⁵¹ El Dictamen 19/2014 del Consell de Garanties Estatutàries conclou que “és difícilment sostenible que aquests altres instruments de crida ciutadana es puguin confondre amb el referèndum de naturalesa consultiva”. La Llei és aprovada per la majoria del Parlament (106 vots a favor; 26 en contra de PP i C's). El dia 27 de setembre de 2014 s'aprova el Decret 129/2014 de convocatòria de la consulta popular no referendària sobre el futur polític de Catalunya. L'objecte d'aquest Decret és la convocatòria als ciutadans de Catalunya pel 9 de novembre del 2014 per a conèixer la opinió de les persones cridades a participar-hi. A més a més, a l'article 3 del Decret s'exposa la pregunta de la consulta que varen acordar els partits parlamentaris de CiU, ERC, ICV i CUP el dia 12 de desembre de 2013⁵². El Govern espanyol recorre la Llei de consultes populars i el Decret per constituir, segons diuen, un autèntic referèndum. El Tribunal Constitucional optà per reunir-se amb caràcter d'urgència i acordà tramitar el recurs d'inconstitucionalitat, quedant la Llei i el seu Decret en suspensió. Això provoca la falta de legalitat de la consulta en cas de celebrar-la en tant que cal esperar a una resolució del Tribunal Constitucional. Mesos més tard, el dia 25 de febrer de 2015, l'Alt Tribunal resoldrà sobre el recurs amparant-se en les al·legacions presentades pel

⁵⁰ El Dictamen, es resoldrà amb 4 vots particulars (Pere Jover Presa, Eliseo Aja, Marc Carrillo i Carles Jaume Fernández) sobre la viabilitat jurídica de la Proposició Llei de Consultes Populars no referendàries.

⁵¹ Aquest fet es justifica en què l'art.122 EAC enumera una sèrie d'instruments de democràcia participativa (enquestes, audiències públiques i fòrums de participació) que es completen amb “qualsevol altre instrument de consulta popular”. L'informe del CATN conclou que “D'aquesta manera, la interpretació i sistemàtica del precepte estatutari permet sostenir (...) que dins de l'esmentada tipologia de mecanismes o procediments de consultes hi tindrien cabuda (...) les consultes populars de caràcter no referendari”.

⁵² “Vol que Catalunya esdevingui un Estat; En cas afirmatiu, Vol que aquest Estat sigui independent?”

Govern i declarant la inconstitucionalitat parcial i nul·litat tant de la Llei de consultes populars com del seu Decret⁵³.

El Govern de la Generalitat acorda seguir un altre camí per tal de continuar amb la convocatòria de la Consulta el dia 9-N. El dia 14 d'octubre de 2014, el President Mas anuncia el “procés participatiu”, una via diferent de les previstes en l'informe del Consell Assessor per a la Transició Nacional. El procés participatiu també és impugnat pel Govern espanyol per entendre que constitueix en sí mateix un referèndum. Novament el Tribunal Constitucional admet el recurs i per tant queda en suspensió. Tot i així, el dia 9 de Novembre s'obren els punts per anar a votar i 2.305.290 de persones expressen la opinió sobre el futur polític de Catalunya. La pregunta és la pactada pel Govern de la Generalitat de Catalunya i els partidaris de la Consulta el dia 12 de desembre de 2013: “Vol que Catalunya sigui un Estat? I en cas afirmatiu, Vols que sigui un Estat independent?”. El 80.76% dels vots és pel Sí-Sí a la independència; el 10,07% vota Sí-No, mentre que el 4,54 opta pel No.

Tot i la reiterada negativa per part del Govern espanyol de convocar un referèndum o autoritzar una consulta, el President Mas ha promès una convocatòria de celebració d'eleccions plebiscitàries per al 27 de setembre de 2015. Segons el Consell Assessor per a la Transició Nacional, i com s'ha explicat anteriorment, les eleccions plebiscitàries són una de les vies alternatives i es convocarien legalment de conformitat amb l'article 75 EAC (dissolució parlamentària)⁵⁴.

⁵³ La sentència declara com a nuls els preceptes 3.3 (la part prevista per a les consultes generals) i els apartats 4 a 9 de l'article 16. No declara nul·les, en canvi, aquelles consultes de caràcter sectorials (ja siguin adreçades a determinades persones o municipis).

⁵⁴ CiU pretenia en un primer moment presentar-se a les eleccions amb els altres partits pro exercici de la independència en llista unitària. Tanmateix finalment s'arriba a l'acord entre el Govern de la Generalitat i el partit de la oposició per a què la celebració de les eleccions del 25 de setembre es faci mitjançant llistes separades. Per tant cada partit pot assolir en el seu programa la voluntat d'independència de Catalunya, segons aquest acord proposat el dia 14 de gener de 2015.

II.- CONSTRUCCIÓ JURÍDICA DEL DRET A DECIDIR

1.- Del dret a l'autodeterminació al dret a decidir

¿Es pot vincular el dret a l'autodeterminació al dret a decidir? ¿Tenen la mateixa naturalesa jurídica? ¿El Dret Internacional els diferencia? S'explicarà en un primer moment la història del Dret a l'autodeterminació així com el seu fonament jurídic, per seguidament passar a una comparació o si s'escau diferenciació amb l'anomenat dret a decidir.

1.1.- El dret a l'autodeterminació

Abans de l'expressió “dret a l'autodeterminació” com a dret fonamental i universal de tots els pobles vigent en els primers textos internacionals, com ara la Carta de les Nacions Unides (1945)⁵⁵ on es dona un reconeixement genèric del mateix, ja es va utilitzar anteriorment a la pràctica la seva aplicació⁵⁶.

L'autodeterminació dels pobles ha estat sempre vinculada als processos de descolonització posteriors a la Segona Guerra Mundial. És entre la fase posterior de la Primera Guerra Mundial i la meitat dels anys 60 quan es mundialitza aquest dret com a “autodeterminació de les Colònies”⁵⁷. La Declaració sobre la concessió d'independència als països i pobles colonials aprovada l'any 1960 afirma en l'article 2 que “*todos los pueblos tienen el derecho de libre determinación*”. Però el sentit més important d'aquesta Declaració és un límit que fins ara no s'havia

⁵⁵ El primer text internacional que preveu l'autodeterminació és la Carta de l'Assemblea de les Nacions Unides de l'any 1945 on, en el seu article primer apartat segons es promou el respecte per aquells pobles que volen autodeterminació.

⁵⁶ Un cas concret és la reubicació fronterera al finals de la primera Guerra Mundial. Dissolució de l'imperi austrohongarès en diferents països. Aquest dret sorgeix a finals del SXIX i principis del s.XX com a solució per les noves nacions dels imperis europeus (l'austro-hongarès o l'otomà).

⁵⁷ MENDIZABAL, Antxon “*Dret a decidir i dret a l'autodeterminació*”.

imposat per l'autodeterminació dels pobles. Aquest límit a l'exercici del dret és declarat a l'article sisè: *“Todo intento encaminado a quebrantar total o parcialmente la unidad nacional y la integridad territorial de un país es incompatible con los propósitos y principios de la Carta de las Naciones Unidas”*.

Segons l'article 1.2 de la Carta AGNU de 1945 i l'article 1.1 del Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics de 1966, l'exercici del dret a l'autodeterminació es reserva només a: pobles en situació de sotmetiment colonial; pobles en situació d'ocupació militar estrangera; pobles integrats en un Estat que no respecta els Drets Humans; pobles mancats de govern representatiu del conjunt dels ciutadans d'un territori. La naturalesa jurídica d'aquesta normativa internacional és el què MANGAS recorda: *“Aunque son resoluciones de la Asamblea General – por naturaleza recomendaciones no obligatorias-, sin embargo el consensus generalis sobre las mismas y la práctica general, constante y uniforme subsiguiente, reconocida por la jurisprudencia de la Corte Internacional de Justicia (CIJ), ha consagrado al principio como norma jurídica obligatoria de naturaleza consuetudinaria universal”*⁵⁸.

Dit això, quina aplicació té el dret a l'autodeterminació? Quins pobles tenen dret a reivindicar aquest dret internacional? La doctrina internacionalista, afirma TAJADURA, estima que els destinataris d'aquest dret no són tots els pobles, sinó d'una banda aquells que es trobin sotmesos a dominació colonial, estrangera o racista, però per altra banda *“aquellos que no encontrándose en alguna de estas situaciones forman parte de un Estado ya constituido que no esté dotado de un gobierno que represente a la totalidad del pueblo perteneciente al territorio, sin distinción por motivos de raza, credo o color”*⁵⁹. LÓPEZ, considera que, tenint en compte les previsions en el Dret Internacional, “qualsevol reivindicació d'una minoria territorial que no pertanyi a un imperi, ni hagi estat colònia, es

⁵⁸MANGAS, Araceli “Cataluña: ¿No habrá independencia?” *El cronista del Estado Social y Democrático de Derecho*. N° 42 Pàg.55

⁵⁹TAJADURA, Javier. “El derecho a decidir, el Estado de Derecho y la democracia”. *Cuadernos de Alzate*, número 46-47, any 2013. Pàg 237.

conceptualitza com un conflicte d'uns ciutadans amb el seu Estat, fora dels marges, per tant, que pressuposa el dret a l'autodeterminació”⁶⁰. Són assumptes interns dels Estats, doncs, aquelles situacions no previstes en els supòsits anomenats.

Així, s'identifiquen dos tipus de dret a l'autodeterminació: l'autodeterminació interna i l'autodeterminació externa. El dret a l'autodeterminació interna és la capacitat que tenen tots els pobles inclosos dintre d'un Estat a reivindicar i conservar els trets identificadors i institucions pròpies així com el dret a desenvolupar-se econòmic, social i culturalment. No s'identifica l'autodeterminació interna amb la reivindicació de secessió, sinó amb l'atorgament d'autonomia política dins de l'Estat per al poble, així com una certa autonomia fiscal i el dret a un desenvolupament cultural. RIDAO expressa que “D'aquesta manera, un poble no pot violar la integritat territorial d'un Estat si aquest respecta els drets de la persona i assegura la representativitat d'aquest poble en el si de les instàncies comunes de decisió. Ara bé, i això és rellevant, la situació inversa també sembla factible: la violació d'algun d'aquests principis pot legitimar un plantejament de secessió”⁶¹.

El dret a l'autodeterminació externa es tradueix amb la reivindicació de la disposició d'un Estat propi o l'associació amb un de diferent (per tant no sempre s'identifica amb la creació d'un nou Estat). La lliure determinació externa o independència d'un territori seria excepcional i només sorgeix pel refús de l'autodeterminació interna. En aquest cas, i a diferència de l'autodeterminació interna, l'exercici d'aquest dret sí implica la violació de la integritat territorial de l'Estat. El poble tindria el dret si l'Estat nega una representativitat pel poble

⁶⁰ LÓPEZ, Jaume “Del Dret a l'autodeterminació al dret a decidir”. *Quaderns de Recerca*. Número 4. Novembre 2011 pàg.7.

⁶¹ RIDAO, Joan “El procés de juridificació internacional del dret de secessió. De l'autodeterminació externa al dret a decidir en base als principis democràtic i d'efectivitat”. *Fòrum sobre el Dret a Decidir (I)*. Institut d'Estudis Autonòmics. Barcelona octubre 2014. Pàg 76.

minoritari, i existeix una discriminació greu i sistemàtica dels ciutadans en la vida pública⁶².

En canvi, majoritàriament s'afirma que és evident que no hi ha marginació de Catalunya i els catalans en la governabilitat de la vida pública i d'Espanya i que en conseqüència no es podria exercir el dret d'autodeterminació externa⁶³.

La Constitució espanyola tampoc preveu la pretensió d'un dret a l'autodeterminació ja que seria contrària a les bases dels principis constitucionals, és a dir, a la unitat de la nació i a l'atribució de la sobirania al poble espanyol⁶⁴.

Per aquestes causes, això significa que en un Estat democràtic no hi ha cap possibilitat de part del seu territori de l'exercici del dret de la ciutadania d'expressar sobre el seu futur polític? Només en supòsits on el Govern de l'Estat no representi a la totalitat de la població? La resposta és negativa, ja que com es veurà seguidament, el dret a decidir confereix la possibilitat d'expressar-se sobre

62² CARRILLO, Juan A. "Sobre el pretendido derecho a decidir en Derecho Internacional contemporáneo" a *El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho* núm. 33 gener 2013 Pàg. 22. El professor sintetitza que "*cualquiera que sea la intensidad o la realidad del sentimiento identitario, únicamente en circunstancias extremas en las que a un pueblo le es negada la autodeterminación interna podría hablarse del derecho a dicho pueblo a decidir unilateralmente su independencia*".

63 MANGAS, Araceli "Cataluña: ¿No habrá independencia?" *El cronista del Estado Social y Democrático de Derecho*. N° 42 Pàg. 57.

DE CARRERAS, Francesc a "¿Puede celebrarse un referéndum en Cataluña?" *El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho* N°42 Pàg 27. A banda de compartir la mateixa tesi que la professora Mangas, De Carreras opina que com Catalunya i els seus ciutadans no es troben una situació de marginalitat democràtica, aquesta és la raó del canvi de denominació, segons diu, del dret a l'autodeterminació al dret a decidir que proposa el Parlament de Catalunya. "*Esta es la razón de este cambio de denominación: los presupuestos jurídicos del ejercicio del derecho de autodeterminación no pueden darse en Cataluña*".

64² Això és el què proposa SOLOZABAL, J.J a "La autodeterminación y el lenguaje de los derechos" . *Cuadernos de Alzate*. Núm 46-47 any 2013 pàg 219. En referència a l'autodeterminació en les constitucions d'altres Estats, l'autor matisa que "*Tampoco es ninguna casualidad que la autodeterminación no exista en las Constituciones de nuestro entorno. Existía en las Constituciones del constitucionalismo soviético, o de la órbita del constitucionalismo soviético, pero ya se sabía que aquellas no eran verdaderas Constituciones, sino Constituciones semánticas, o Constituciones nominales de las que se hablaba en la famosa clasificación de Loewenstein*".

A més a més, el fet que no existeixi dret a l'autodeterminació no vol dir que no sigui lícita la seva sol·licitud, remarca Solozabal. En definitiva conclou que "*no cabe prohibir a los partidos políticos la consecución por procedimientos pacíficos de determinados objetivos*".

el seu futur polític als ciutadans d'un territori, en situacions jurídico-estatals diferents a les explicades per al dret d'autodeterminació.

1.2.- El dret a decidir

Encara que alguns autors identifiquin el dret a decidir com a forma d'encobriment del dret a l'autodeterminació dels pobles, o afirmen que la seva finalitat és la mateixa però amb altra nomenclatura, certament són conceptes diferents⁶⁵.

El dret a decidir, és un concepte nou que, a diferència de l'autodeterminació, no està previst expressament en el Dret Internacional. El dret a decidir es connecta amb el principi de participació democràtica. No necessàriament s'identifica dret a decidir sobre la decisió d'un poble o Nació com a Comunitat col·lectiva, com és el cas del dret a l'autodeterminació, sinó que és el dret de decidir de ciutadans sobre alguna cosa que els afecta directament. Com afirma LÓPEZ, el dret a decidir "suposa la possibilitat d'incorporar qualsevol proposta sobre l'horitzó de futur en l'agenda política i a resoldre-la per via d'elecció democràtica"⁶⁶.

En el cas de Catalunya, el Dret a decidir es relaciona netament amb el dret a la llibertat d'expressió de l'art. 20 CE. El dret a decidir a Catalunya és "el dret de

⁶⁵En aquest sentit BLANCO, Roberto L a "¿Derecho a decidir? ¿Qué derecho?" *Claves* núm. 238 (2014) pàg 49 afirma que "el derecho de autodeterminación de los pueblos, que es lo que trata de encubrirse bajo esa fórmula equívoca del derecho a decidir". O TAJADURA, Javier a "El derecho a decidir, el Estado de Derecho y la democracia". *Cuadernos de Alzate*, número 46-47, any 2013. Pàg 238 quan apunta que "no es sólo que el derecho a decidir- como derecho de autodeterminación o ius secessionis". Aquí a més a més engloba en un mateix concepte dret a decidir, dret a l'autodeterminació o la secessió.

El professor Blanco també recorda en el mateix article la incompatibilitat del dret a l'autodeterminació amb qualsevol intent de quebrantar la unitat nacional i la integritat territorial d'un país.

DE CARRERAS, Francesc a "¿Puede celebrarse un referéndum en Cataluña?" *El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho* N°42 Pàg 27, també es refereix a l'analogia entre dret a decidir i autodeterminació dels pobles. En aquest article l'autor exposa que "El sentido que se le quiere dar al término derecho a decidir por parte del gobierno de la Generalitat y en las resoluciones del Parlamento de Catalunya, no es asimilable a esta forma de ejercer la democracia, representativa o directa. Para ellos, con la invocación de este supuesto derecho, se pretende que los ciudadanos de una determinada comunidad autónoma, (...), puedan decidir unilateralmente por mayoría si quieren seguir formando parte de España o constituirse como Estado independiente. Es decir, el término derecho a decidir enmascara lo que en el mundo del derecho internacional se denomina derecho a la autodeterminación de los pueblos."

⁶⁶LÓPEZ, Jaume "Del Dret a l'autodeterminació al dret a decidir". *Quaderns de Recerca*. Número 4. Novembre 2011 pàg.9

cadascun dels ciutadans de Catalunya a pronunciar-se col·lectivament sobre una possible secessió del territori de Catalunya respecte de l'Estat espanyol"⁶⁷.

Recordem que no existeix cap Constitució democràtica en el món occidental que prevegui la possibilitat d'un dret a decidir unilateralment la secessió del seu Estat. Per tant, i tenint present que un dels principis fonamentals de tota Constitució és la unitat territorial d'aquell Estat, resulta lògica la no inclusió d'aquest dret en la Norma Suprema de qualsevol Estat democràtic. Tanmateix, casos de dret comparat amb constitucions plenament democràtiques, com l'escocès o el quebequès, han exercit el dret a decidir. En el següent apartat del treball s'exposarà la relació del dret a decidir amb els casos d'Escòcia i Quebec.

67⁷ BARCELÓ, Mercè "El Dret a Decidir: una proposta de construcció jurídica". *Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona, 2015. Pàg. 1. La professora identifica d'una banda el dret a la llibertat d'expressió d'un pronunciament que afecta a la ciutadania del poble de Catalunya (dret a decidir sobre un assumpte d'interès ciutadà) i per altra banda identifica l'exercici d'aquest dret (en aquest cas un referèndum o consulta) amb un altre dret democràtic com és el consagrat a l'art. 23 CE, el dret de tots els ciutadans a participar directament en els afers públics.

Altres autors també coincideixen amb aquesta naturalesa jurídica del dret a decidir. Així, VERNET, Jaume a "La perspectiva catalana en torno a la reforma constitucional de la reforma constitucional de la estructura territorial de Estado" *Revista Española de la Función Consultiva* Núm. 20, juliol-desembre 2013, conclou que "*La nación del derecho a decidir, en el contexto que nos ocupa, se refiere fundamentalmente al derecho a ser consultados sobre el propio futuro*". En relació al dret de participació de l'art.23 CE estima que "*puede ser incluido, sin forzar el texto constitucional o las declaraciones internacionales de derechos y libertades, dentro del derecho de participación de los ciudadanos*".

2.- El dret a decidir en dret comparat dels Estats democràtics.

La demanda d'autonomia escocesa sorgeix a partir de 1920 amb la creació de l'organització *Scots National League* que va ser transformada al 1934 amb el que avui en dia coneixem com l'*Scottish National Party* (SNP). L'any 1967 esdevé una gran fita per a la història política escocesa ja que per primera vegada un partit nacionalista escocès formava part del Parlament Britànic de la mà de Winnie Ewing.

Amb el descobriment de petroli a la costa escocesa del Mar del Nord, SNP fa seu el lema de "*It's Scotland's Oil!*" com a reivindicació nacional, obtenint a les eleccions d'octubre de 1974 11 diputats per al Parlament de Westminster.

El referèndum sobre la *Scotland Act*⁶⁸, relatiu a un major autogovern per a Escòcia, fracassa el 1978 ja que no va arribar al 40% de la participació (el mínim exigít per a poder entrar en vigor), tot i obtenir un 52% dels vots a favor. Fins la dècada de 1990 hi ha un període d'inactivitat en relació al procés nacional d'Escòcia.

Tony Blair guanya les eleccions del Regne Unit de 1997. El programa electoral preveia una devolució de poders (similars a la *Scotland Act*) per a Escòcia i Irlanda del Nord. A partir de 1998 va tenir lloc el compliment del programa de més autonomia per a Irlanda del Nord i Escòcia.

Durant les eleccions de 2003 en el Parlament escocès, la SNP esdevé la segona força política (20'9% dels vots), per darrere dels laboristes (38'8% dels vots). En les eleccions de 2007 SNP és la força més votada al Parlament escocès i governa durant aquella legislatura amb el Partit Verd Escocès. Però és a les eleccions de 2011 quan *Scots National League* obté la majoria absoluta en el Parlament d'Escòcia. El programa electoral preveia la promesa de celebració d'un referèndum per a la tardor de 2014, a través de l'aprovació del "*White Paper*" on marca la ruta a seguir per a la celebració del referèndum (equivalent al nostre cas

⁶⁸ La Llei de *Scotland Act* preveu la constitució d'un Parlament Escocès (art. 1). A més a més, a l'article 28.1 de la mateixa Llei s'indica que " el Parlament escocès està capacitat per a dictar normes amb rang de llei que seran conegudes com a lleis del Parlament Escocès "

amb el primer informe del Consell Assessor per a la Transició Nacional). A partir d'aquestes eleccions, el partit SNP, amb Àlex Salmond al capdavant del Govern escocès, orienta les polítiques nacionals cap a la futura celebració d'un referèndum d'independència.

Per la seva banda, el Govern Britànic és l'única institució amb competència per convocar un referèndum de secessió. Tanmateix, com recorda CASTELLÀ, el parlament britànic pot cedir la competència al Govern Escocès mitjançant dos mecanismes: o bé una reforma de la *Scotland Act* de 1998, o bé la modificació extraestatutària de competències a través del art. 30 *Order in Council*⁶⁹. S'escull finalment la cessió de competències de la *Order in Council*, i s'arriba a l'Acord d'Edimburg el 15 d'octubre de 2012 on els dos mandataris dels parlaments escocès i britànic pacten la celebració del referèndum.⁷⁰

La pregunta sobre el referèndum es va sotmetre a l'informe de la *Electoral Commission*, òrgan encarregat entre d'altres funcions a opinar sobre la literalitat de la pregunta, el control de despeses, donacions i calendari de la mateixa. Regulada a la Llei sobre partits, eleccions i referèndum de 2000, l'*Electoral Commission* va creure com a inadequada la pregunta que proposava el Govern escocès ("Està d'acord amb que Escòcia sigui un país independent?"), i en va proposar la definitiva: "Ha de ser Escòcia un país independent? SÍ/NO".

El 18 de setembre es va celebrar a Escòcia el referèndum per decidir sobre la seva independència. El 84'59% de l'electorat va anar a les urnes i el resultat va ser: 44'7% Sí; 55'3% No.

Per la seva banda, el nacionalisme quebequès sorgeix, tan política com culturalment, a partir de la dècada dels seixanta. Amb el Partit Liberal en el Govern, la societat quebequesa es transforma d'una població majoritàriament rural i conservadora a una moderna societat industrial. Aquest moviment és

⁶⁹ CASTELLÀ, Josep M "Secesión y referéndum sobre el derecho a decidir en Cataluña" *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch 2014 Pàgina 468.

⁷⁰ Altres aspectes del procés escocès són: el dret de sufragi és pels majors de 16 anys.

conegut com la “*revolution tranquille*”. Durant la mateixa dècada neix el Partit Quebequès (PQ), fusió del “*Mouvement souveraineté-association*” i el “*Ralliement nationale*”.

El Partit Quebequès guanya les eleccions de 1976 i el 20 de maig 1980 sotmet a la població de la Província de Quebec a la proposta “sobirania-nació”. Aquesta proposta no és ben bé un referèndum d’independència ja que es demanava a la població la concessió d’un mandat per a negociar amb el Parlament de Canadà una igualtat sobiranista entre Canadà i Quebec, i per tant disposar de més poders com ara l’aprovació de lleis, recaptació d’impostos o conclusió de tractats⁷¹. El resultat fou: amb una participació del 85’6% del cens electoral, el 59’6% va votar en contra de la proposta⁷².

Dos anys després, el 1982, Pierre Trudeau, Primer Ministre canadenc, va aprofitar el fracàs de la proposta per part de la província quebequesa per concloure l’anomenada “repatriació constitucional” amb la *Constitution Act* de 1982. Totes les províncies hi varen votar a favor d’aquesta Constitució, caracteritzada per la unió de l’Estat del Canadà. Totes menys el Quebec, que va veure com es qüestionava la situació lingüística i educativa. L’intent d’adhesió del Quebec a la Constitució del Canadà va fracassar en l’Acord del Llac Meech l’any 1990 i l’Acord de Charlottetown al 1992.

Després d’aquests intents fracassats d’una ratificació unànime de la Constitució per part del Govern de Canadà, el Partit Quebequès guanya les eleccions del setembre de 1994, amb un programa electoral on es preveia la celebració d’un altre referèndum durant la legislatura. Així, el 30 d’octubre de 1995 a la població quebequesa se li formulà la següent pregunta: “Accepta vostè que el Quebec esdevingui sobirà, després d’haver ofert formalment al Canadà, una nova aliança

71 FOSSAS, Enric; WOEHLING, José “El referèndum sobre la soberania de Quebec y el futuro constitucional de Canadá: federalismo, asimetría y soberanía” *Revista Vasca de Administración Pública* Núm. 48. Any 1997

72 L’Acord del Llac Meech va fracasar pel vot en contra de les províncies de Manitoba i Terranova, les quals no acceptaven el nomenament de “societat distinta” per al Quèbec a l’Acord. Per la seva banda, l’Acord de Charlottetown va ser en un referèndum convocat on el 54’3% dels votants quebequesos hi van votar en contra.

política i econòmica en el marc d'un projecte de llei sobre el futur de Quebec i de l'acord firmat el 12 de juny de 1995?". Aquest últim acord és el que firmaren el Partit Quebequès, el Bloc Quebequès i el Partit d'Acció democràtica de Quebec. El resultat d'aquest referèndum fou novament contrari a la pregunta, ja que amb un 93% de participació electoral, el 50'6% va votar-hi en contra.

Per tal de frenar un nou referèndum sobre la independència a Quebec i amb el pressentiment d'una ascensió dels partidaris a la secessió, Jean Chretien, el Primer Ministre canadenc de l'any 1996, el 30 de setembre de 1996 es dirigí per Decret 1996-1497 a la Cort Suprema del Canadà a qui li va formular tres preguntes relatives a una possible secessió del Quebec. Les preguntes són:

- a) L'Assemblea nacional, el legislador o el govern de Quebec poden, en virtut de la Constitució del Canadà, procedir unilateralment a la secessió de Quebec del Canadà?
- b) L'Assemblea nacional, el legislador o el govern de Quebec posseeixen, en virtut del Dret Internacional, el dret de procedir unilateralment a la secessió de Quebec del Canadà? En virtut del Dret Internacional, existeix un dret d'autodeterminació que proporcionaria a l'Assemblea nacional, el legislador o el govern de Quebec el dret de procedir unilateralment a la secessió de Quebec del Canadà?
- c) Entre el Dret intern i el Dret Internacional, quin dels dos tindria preferència al Canadà en cas de conflicte entre ambdós en quan al dret de l'Assemblea nacional, el legislador o el govern de Quebec a procedir unilateralment a la secessió de Quebec de Canadà?

El 20 d'agost de 1998, la Cort Suprema va emetre la seva "Avis" responent a les preguntes formulades.

En relació a la primera pregunta, la Cort Suprema afirma que la secessió no és un dret dins de la democràcia, tot i ser una possibilitat que l'Estat (en aquest cas el Canadà) podria acceptar una voluntat de secessió clarament manifestada. D'aquesta manera, com apunta CASTELLÀ, la Cort esmenta els quatre principis

pels quals es regeix la Constitució quebequesa: principi democràtic; principi federal de constitucionalitat; principi d'Estat de Dret ; principi de respecte a les minories⁷³. En base a aquests principis, en cas que una província es pronunciés a favor de la secessió, caldria que els poders polítics negociessin per arribar a alguna conclusió. Com esmenta SAIZ, si hi hagués un hipotètic pronunciament a favor de la voluntat de secessionament per part dels quebequesos, “*el resto de las Provincias y el poder federal no tendrían ninguna razón válida para negar al Gobierno de Quebec su derecho a dar los pasos necesarios para realizar la secesión siempre que esta Provincia “respetase los derechos de los demás”*”⁷⁴. La Cort Suprema senyala que, en base als principis que s’han anomenat, referit a la Constitució del Canadà, una Província no pot exercir unilateralment la seva secessió, és a dir, sense una negociació amb les altres parts de la Confederació canadenca.

La Cort Suprema exposa en resposta a la segona pregunta, que no existeix en el Dret Internacional una base per al dret a l'autodeterminació dels pobles excepte a aquells sotmesos a domini colonial, ocupació o dominació estrangeres o el fet que al poble se li impedeixi exercir el seu dret a l'autonomia en l'Estat en què formi part. Finalment la Cort Suprema del Canadà afirma que el Quebec no és un poble colonialitzat ni oprimint i els quebequesos no es veuen refusats a tenir un accés real al govern per a assegurar el seu desenvolupament polític, econòmic, social o cultural⁷⁵. En aquestes circumstàncies, ni l'Assemblea nacional, ni el poder legislatiu o el govern de Quebec posseeixen, en virtut del Dret Internacional, el dret de procedir unilateralment a la secessió del Quebec del Canadà.

⁷³ CASTELLÀ, Josep M “Secesión y referéndum sobre el derecho a decidir en Cataluña” *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch 2014 Pàgina 464.

⁷⁴ SAIZ, Alejandro “Breve apunte sobre las iniciativas de secesión de Quebec” *Institut d'Estudis Autònoms* Gener 2005. Pàgina 6

⁷⁵ En concret , el punt 135 del Dictamen de la Opinió Consultiva del Tribunal Suprem del Canadà exposa que “el poble quebequès no és la víctima dels atemptats contra la seva existència o la seva integritat física, ni d'un violació massiva dels seus drets fonamentals. El poble quebequès no és de cap manera un poble oprimint”.

Tenint en compte tota l'argumentació expressada en les dues primeres preguntes, la Cort Suprema creu que no procedeix respondre a la tercera qüestió ja que no existeix contradicció entre el Dret intern i el Dret Internacional.⁷⁶

La teoria de la Cort Suprema és el que, en definitiva, RIDAO sintetitza en el següent paràgraf: “En resposta a aquestes preguntes, la Cort Suprema del Canadà determinà que la província del Quebec no tenia dret a la secessió ni d'acord amb el dret internacional ni amb el dret constitucional intern canadenc, però sí en el cas que optés per cercar la independència a través d'un referèndum fet amb totes les garanties; és a dir, si aquesta decisió s'adoptava d'acord amb el principi democràtic i s'obria la porta a una reforma constitucional per fer-la efectiva en el context d'una organització territorial com la canadenca, fonamentada en el principi federal”.⁷⁷

⁷⁶ El 29 de juny del 2000, el Govern Federal del Canadà va aprovar la “Llei de Claredat”. Una llei que constava de només tres articles però que en síntesi recollia molta de la informació donada per la Cort Suprema del Canadà en la seva *Avis*, així com els objectius de la mateixa. D'aquesta manera, es recollia a la Llei l'atribució de la competència per a avaluar el caràcter de la pregunta del referèndum. Per altra banda també s'atribueix al mateix Parlament la naturalesa de la “majoria clara” en cas de referèndum.

⁷⁷ RIDAO, Joan “El procés de juridificació internacional del dret de secessió. De l'autodeterminació externa al dret a decidir en base als principis democràtics i d'efectivitat” *Fòrum sobre el Dret a Decidir (I)*. Institut d'Estudis Autònoms. Barcelona 2014. Pàgina 85

3.- Elements per a la formació jurídica del dret a decidir.

Es pot simplificar la construcció del dret a decidir, com fa VIVER, atenent a les resolucions aprovades pel Parlament de Catalunya. Té inici a finals dels anys vuitanta, amb la Resolució 98/III del Parlament de Catalunya sobre el Dret d'Autodeterminació de la Nació catalana, on ja es fa menció d'un concepte abstracte i inconcret tant del concepte dret a decidir (aleshores autodeterminació) com del seu exercici. Però és en la tercera etapa, com diu el professor, on es consolida el dret a decidir. Serà la Resolució 742/IX de setembre de 2012 la que proclamarà l'objectiu d'iniciar un nou camí basat en el dret a decidir. La Resolució 5/X de 23 de gener de 2013 agafarà els principis de la Resolució 742/IX de setembre de 2012. Cal partir d'aquesta última etapa tenint en compte el què VIVER expressa: *“La principal característica de estas seis decisiones parlamentarias radica en el hecho de que en todas ellas el derecho a decidir se reivindica para ser ejercido de manera práctica e inmediata y el debate se centra en la forma de ejercerlo”*⁷⁸. Així doncs, es consolida el concepte dret a decidir diferenciat del dret a l'autodeterminació. Tanmateix, la STC 42/2014 de 25 de març esdevindrà el què RIDAO ha expressat com la “juridificació del dret a decidir” ja que l'Alt Tribunal espanyol fonamentarà jurídicament la seva posició en relació al concepte del dret que ens ocupa.

Recordant els arguments exposats de la STC 42/2014 de 25 de març, una de les conseqüències importants de la decisió de l'Alt Tribunal és el reconeixement de l'existència i efectivitat del dret a decidir⁷⁹. Com defensa ENÉRIZ, la STC 42/2014 de 25 de març *“anula cualquier mención a la soberanía del pueblo*

⁷⁸ VIVER, Carles “Una reflexión desde Cataluña sobre el derecho a decidir” *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?* Valencia: Tirant lo Blanch, 2014. Pàg 402

⁷⁹ S'extreu del FJ 3 de la STC 42/2014 de 25 de març on es conclou que : *“No aparece proclamado como una manifestación de un derecho a la autodeterminación no reconocido en la Constitución, o como una atribución de soberanía no reconocida en ella, sino como una aspiración política a la que solo puede llegarse mediante un proceso ajustado a la legalidad constitucional con respeto a los principios de legitimidad democrática, pluralismo, y legalidad, expresamente proclamados en la Declaración en estrecha relación con el derecho a decidir. Cabe, pues, una interpretación constitucional de las referencias al derecho a decidir de los ciudadanos de Cataluña”*

catalán y salva el derecho a decidir de los ciudadanos de Cataluña siempre que se considere como una aspiración política susceptible de ser defendida en el marco de la Constitución”⁸⁰

Per a FOSSAS, el Tribunal per primera vegada consagra el dret a decidir com a concepte diferenciat del dret a l'autodeterminació⁸¹. De la mateixa manera, RIDAO exposa aquesta diferenciació que proclama el Tribunal, afegint, a més a més, que el dret a decidir “*constituye una legítima aspiración política amparada por la libertad de expresión y, en términos más amplios, por el derecho de participación en el ámbito político*”⁸².

Així doncs, la consolidació de la base del dret a decidir parteix dels drets fonamentals, proclamats a la Carta Magna, de: llibertat d'expressió i participació ciutadana en l'àmbit polític. Existeix un punt de connexió i principi important entre ambdós drets sense el qual no seria possible la construcció del dret a decidir. Aquest principi és el de diàleg. Un dels precedents que marcarà la STC 42/2014 de 25 de març és la obligació del diàleg entre les institucions i poders polítics en casos, com és el present, en què el Tribunal no pot entrar-hi a fer una valoració constitucional ja què no està prevista dins de les seves funcions. Aquesta idea BARCELÓ l'expressa de la següent manera: “*en examinar en el fonament jurídic 4.b) el punt quart de la Declaració que proclama el principi de “diàleg”, el Tribunal crea per als poders públics una obligació de diàleg i negociació, perquè la Constitució –diu- no aborda ni pot abordar expressament tots els problemes que es poden suscitar en l'ordre constitucional, en particular els derivats de la voluntat d'una part de l'Estat d'alterar el seu estatuts jurídic. I no correspon al*

80 ENÉRIZ, Francisco J. “Un comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional sobre la declaración de soberanía y el derecho a decidir del pueblo de Cataluña” Revista Aranzadi Doctrinal núm. 4/2014. Pàgina 4

81 FOSSAS, Enric “Interpretar la política. Comentario a la STC 42/2014 de, de 25 de marzo, sobre la Declaración de soberanía y el derecho a decidir del pueblo de Cataluña” Revista Española de Derecho Constitucional núm. 101 2014 pàg. 300.

82 RIDAO, Joan “La juridificación del derecho a decidir en España. La STC 42/2014 y el derecho a aspirar a un proceso de cambio político del orden constitucional”. Revista de Derecho Político nº 91 setembre-desembre 2014.

Tribunal resoldre'ls, sinó als poders territorials mitjançant el diàleg i la cooperació”⁸³. Per contra, DE CARRERAS opina que el dret a decidir no conté una percepció de diàleg i negociació entre les parts, ja que una, en aquest cas Catalunya, pretén la separació unilateral sense l'acord amb Espanya: “*Derecho a decidir que, contrariamente a los que dicen los nacionalistas, no es el derecho a llevar a cabo una consulta sino a separarse de España por voluntad propia y sin el necesario acuerdo de la otra parte*”⁸⁴.

De la mateixa manera, i com s'ha comentat en l'apartat anterior, el cas del Quebec i d'Escòcia tenen analogies amb el nostre pel diàleg i negociacions per a fer efectiu el dret a decidir. Com és possible que tant Quebec com Escòcia hagin pogut expressar lliurement el seu futur polític? En conjunt, el diàleg entre les institucions ha fet possible el seu exercici, ja que recordem que ni la Constitució canadenca ni la britànica preveuen de manera explícita el dret a decidir ni el dret a ser consultats als quebequesos o escocesos⁸⁵. CASTELLÀ, en referència a aquests dos casos concrets senyala que: “*En ambos supuestos aparece, en algún momento, la negociación política*”⁸⁶. Però, quan es té formalment el dret a decidir? És a dir, quan tenen els subjectes legitimitats el dret a decidir? La posició de CAAMAÑO en aquest aspecte és la següent: “*Sólo cuando el ordenamiento jurídico del Estado habilita un procedimiento para transitar directa o indirectamente (...) hacia la secesión, puede decirse que los sujetos legitimados para hacerlo tienen algo semejante a un derecho a decidir*”⁸⁷. Com matitza BARCELÓ, el fet que la ciutadania de Catalunya no pugui decidir el seu futur de

⁸³ Extret de BARCELÓ, Mercè a “El dret a decidir: una proposta de construcció jurídica”. *Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona, 2015.

⁸⁴ DE CARRERAS, Francesc a “¿Puede celebrarse un referéndum en Cataluña?” *El Cronista del Estado Social y democrático de Derecho* n°42. Pàgina 26.

⁸⁵ MELIÀ, Josep “El derecho a decidir: legitimidad y democracia. El caso catalán” a *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?* Valencia: Tirant lo Blanch, 2014. Pàgina 524.

⁸⁶ CASTELLÀ, Josep M “Secesión y referéndum sobre el derecho a decidir en Cataluña” *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch 2014 Pàgina 470.

forma unilateral per no ser sobirana, no vol dir que no pugui ser consultada sobre la seva relació amb l'Estat espanyol⁸⁸. I si d'aquesta consulta se n'extreu un resultat favorable a la independència, això comporta una reforma en la Constitució per a fer efectiu l'expressió que la ciutadania de Catalunya ha emès en les urnes.

Durant la redacció d'aquest treball, s'ha anat comentant que la Constitució espanyola no preveu (cap constitució del món occidental ho fa) el dret a l'autodeterminació per a una part de l'Estat ja que seria contrària als principis d'unitat i sobirania de la nació espanyola⁸⁹. Això no obsta, com recorda SOLOZABAL, per a què els partits polítics advoquin per la consecució d'un objectiu no previst en la Constitució espanyola (com és el dret a decidir sobre el futur polític) sempre que es faci pels procediments pacífics i respectant els principis bàsics de la Constitució⁹⁰. En aquest punt hem de tornar a fer referència al concepte de democràcia militant, entenent que el sistema jurídic espanyol no es caracteritza per ser una democràcia militant, per tenir-hi cabuda tota mena de concepcions que puguin pretendre modificar l'ordre constitucional sempre que es defensi a través d'una activitat que no vulneri ni principis democràtics ni drets fonamentals o altres mandats constitucionals⁹¹. En aquest sentit, VERNET defensa que la base teòrica del dret a decidir descansa en l'aplicació del principi democràtic en un Estat de Dret. El professor exposa que la dificultat rau en aconseguir un equilibri entre legalitat i legitimitat, afirmant d'aquesta manera el

87 CAAMAÑO, Francisco "El derecho a decidir y el gambito de gamba". *Cuadernos de Alzate*. Núm. 46-47, 2013. Pàgina 87.

88 BARCELÓ, Mercè "El dret a decidir: Una proposta de construcció jurídica". *Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona, 2015. Pàgina 17.

89 MANGAS, Araceli "Cataluña: ¿No habrá independencia?" *El Cronista del Estado Social y democrático de Derecho* N°42. A la pàgina 60 de l'article la professora simplifica que "La Constitución española, com es habitual en todos los textos constitucionales, no reconoce el derecho a la quiebra de la integridad territorial".

90 SOLOZABAL, J.J a "La autodeterminación y el lenguaje de los derechos" . *Cuadernos de Alzate*. Núm 46-47 any 2013 pàg 219

91 Com s'ha explicat en la pàgina 14 i 15 d'aquest treball, la Constitució espanyola no és una democràcia militant perquè no conté límits materials a la seva reforma i perquè conté drets fonamentals relacionats a la defensa de la llibertat ideològica

caràcter instrumental de la Constitució però a la vegada reconèixer que la Carta Magna està al servei de la voluntat popular i per tant ha de contraure totes les pretensions democràtiques de la ciutadania⁹². De la mateixa manera, LÓPEZ il·lustra la connexió del dret a decidir amb un principi de “radicalisme democràtic”. Per a aquest autor qui ha de participar en la decisió de qualsevol assumpte, en aquest cas sobre el futur polític de Catalunya, és el *demos* a qui afecten aquestes decisions, per tant la ciutadania de Catalunya⁹³.

D'altra banda, el contingut del dret a decidir resulta complex, donada la seva naturalesa jurídica. El dret a decidir resulta ser un dret individual de cadascun dels ciutadans, a pronunciar-se a través de l'exercici d'una consulta sobre el futur polític de Catalunya en aquest cas. Així i tot, també és un dret d'exercici col·lectiu on el titular del mateix són els pobles en el seu conjunt que decideixen sobre els assumptes d'interès. Malgrat que resulta ser un dret que pot ser exercit pels ciutadans individualment i a la vegada per una Comunitat col·lectivament, també conté obligacions per ser efectiu, per ser el subjecte passiu d'aquest dret el poder públic. En aquest sentit, el poder Estatal té, en primer lloc, l'obligació de no posar obstacles per al seu exercici (ja siguin jurídics o polítics), per tal que es pugui conèixer la opinió expressada de la Comunitat en el seu conjunt (autonomia de la voluntat). En segon lloc, el poder públic de l'Estat ha de posar a disposició de la ciutadania els instruments necessaris per al seu exercici, per tal de poder establir amb exactitud l'expressió individual del dret en el conjunt d'una comunitat, Catalunya. Com a darrera obligació és l'assumpció del resultat de l'exercici d'aquest dret per als poders públics. És a dir, a pendre en consideració l'opinió

92° VERNET, Jaume a “La perspectiva catalana en torno a la reforma constitucional de la estructura territorial del Estado” *Revista Española de la Función Consultiva*. Juliol-Desembre 2013 pàgina 91. L'autor exposa que, a més a més, s'ha de trobar la manera d'interpretar la voluntat secessionista dins de la Constitució ja que la Constitució espanyola no la preveu recordant que: “*Ello es lógico si entendemos que las constituciones, todas, tienen como misión conseguir una unidad en lo jurídico y en lo político, lo que en caso de separación permanecerá invariable para la parte no segregada*”.

93° LÓPEZ, Jaume “Del Dret a l'autodeterminació al dret a decidir”. *Quaderns de Recerca*. Número 4. Novembre 2011 pàg.8. L'autor defineix *demos* com a “una comunitat sobre la qual s'aplica alguna versió d'una regla de la majoria per prendre decisions col·lectives”.

majoritària i optar políticament per allò que la gent ha expressat individual i col·lectivament.

Per resumir les diferents posicions doctrinals sobre la construcció d'un possible dret a decidir, VILAJOSANA resumeix en el següent paràgraf la defensa constitucional d'un encaix, o en el seu cas, desencaix del dret a decidir a la Constitució espanyola: "Qui vol negar la possibilitat que el sistema jurídic espanyol empari el dret de decidir s'atrinxera bàsicament en l'article 2, on es diu que la Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la nació espanyola, i en l'article 1.2, en què s'afirma que la sobirania nacional resideix en el poble espanyol. Per contra, qui considera que aquell dret pot rebre aixopluc constitucional insisteix que cal tenir en compte l'article 1.1, en el qual s'afirma que l'Estat espanyol es constitueix en un Estat democràtic, i altres preceptes, com l'article 23, en què es reconeix que els ciutadans tenen el dret fonamental de participar directament o indirectament en els afers públics"⁹⁴.

⁹⁴ VILAJOSANA, Josep M. "Principi democràtic I justificació constitucional del dret a decidir" *REAF* núm. 19, abril 2014. Pàgina 179.

Conclusions

El principal objectiu d'aquest treball ha estat buscar, jurídicament, la raó fonamentada del possible encaix del dret a decidir a la Constitució espanyola. D'aquest objectiu se'n deriven les següents conclusions:

En primer lloc, l'aprovació de l'Estatut d'autonomia de Catalunya va tenir com a principals objectius, entre altres, el reconeixement nacional de Catalunya i l'elevació a rang estatutari del model lingüístic adoptat. La STC 31/2010 de 28 de juny provoca la desactivació d'aquests objectius perseguits per a l'Estatut d'autonomia de Catalunya. Una de les conseqüències importants d'aquesta negació de l'Estatut va ser la desafecció per l'Estat i les seves institucions per part de la ciutadania. Aquest fet, juntament amb manifestacions i reivindicacions, provoca que el Parlament opti per l'aprovació de la Resolució 742/IX de 27 de setembre, la qual s'encamina cap a la posterior formulació del dret a decidir. Més endavant s'aprova la Resolució 5/X de 23 de gener del Parlament de Catalunya. Aquesta Resolució té com a principals objectius el dret dels ciutadans de Catalunya a decidir democràticament el seu futur polític col·lectiu, i la consideració de Catalunya com a subjecte polític i jurídic sobirà.

En segon lloc, la STC 42/2014 de 25 de març, en relació a la Resolució 5/X ara comentada, té dues conseqüències importants. Per una banda, resulta ser un punt d'inflexió per al reconeixement, sense ambigüitats, del dret a decidir per part del Tribunal Constitucional, tot i negar el caràcter de la subjecte de sobirania Catalunya. A més a més, confereix una clara distinció d'aquest dret amb el dret a l'autodeterminació, doncs el dret a decidir es defineix com a una aspiració política ajustada a la legalitat de la normativa espanyola, així com als principis estructurals de la Constitució espanyola, com són els de legitimitat democràtica o legalitat. Per altra banda, la negació d'aquesta titularitat de sobirania al poble de Catalunya comporta la negació immediata d'una possible celebració unilateral per part de Catalunya del referèndum d'autodeterminació. Tanmateix, per a fer efectiu aquest dret a decidir reconegut per l'Alt Tribunal, cal establir un sistema o procés que aglutini les aspiracions polítiques de Catalunya dins del marc de la Constitució

En tercer lloc, el dret d'autodeterminació es distingeix del dret a decidir. El dret a l'autodeterminació es preveu a l'article 1.2 de la Carta AGNU de 1945 i l'article 1.1 del Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics de 1966. El seu exercici es reserva només a: pobles en situació de sotmetiment colonial; pobles en situació d'ocupació militar estrangera; pobles integrats en un Estat que no respecta els Drets Humans; pobles mancats de govern representatiu del conjunt dels ciutadans d'un territori. En canvi, el dret a decidir no està previst en el Dret Internacional. El concepte dret a decidir té un origen divers i abstracte. Tot i això, el seu fonament es basa amb el principi democràtic i el principi de llibertat d'expressió (dret fonamental a la Constitució espanyola). En el nostre cas, el dret a decidir és el dret de cadascun dels ciutadans de Catalunya a pronunciar-se col·lectivament sobre una possible secessió del territori de Catalunya respecte de l'Estat espanyol.

En quart lloc, el fet que la ciutadania de Catalunya no pugui decidir el seu futur de forma unilateral per no ser sobirana, no vol dir que no pugui ser consultada sobre la seva relació amb l'Estat espanyol. En aquest sentit, el sistema jurídic espanyol no es caracteritza per ser una democràcia militant, per tenir-hi cabuda tota mena de concepcions que puguin pretendre modificar l'ordre constitucional sempre que es defensi a través d'una activitat que no vulneri ni principis democràtics ni drets fonamentals o altres mandats constitucionals.

En cinquè i últim lloc, el dret a decidir és un dret individual de cadascun dels ciutadans, a pronunciar-se a través de l'exercici d'una consulta sobre el futur polític de Catalunya en aquest cas. Tot i ser un dret individual, també és un dret d'exercici col·lectiu on el titular del mateix són els pobles en el seu conjunt que decideixen sobre els assumptes d'interès.

Tot i haver-hi moltes discrepàncies sobre l'encaix d'aquest dret a la Constitució espanyola, alguns autors conclouen que és possible la seva incorporació mitjançant una interpretació sistemàtica del text constitucional.

Agrair en tot moment el suport, feina i magnífica dedicació prestada per la Professora Doctora Mercè Barceló i Serramalera. És per aquest motiu que vull dedicar-li a ella, juntament a la meva família, aquest treball; sens dubte tots ells

són els que més paciència han tingut amb mi. Com a mínim, durant el temps que ha durat la confecció d' aquest treball.

Bibliografia

- AGUADO, César “Sobre un eventual referéndum consultivo en el proceso soberanista catalán” *Cuadernos de Alzate*, núm. 46-47 any 2013
- AGUIAR, Luis “El referéndum en la Constitución española; una reflexión sobre una institución problemática” *Constitución y desarrollo político: estudios en homenaje a Jorge de Esteban*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2013
- ÁLVAREZ, Enrique “Una sentencia con luces y sombras”. *Bloc de la Revista Catalana de Dret Públic*, 2 d’abril de 2014.
- ANDRÉS, Paz “Tu Quoque, Corte? La banalización de los poderes del Consejo de Seguridad en la opinión consultiva sobre la conformidad con el Derecho Internacional de la declaración unilateral de independencia relativa a Kosovo” *Revista Española de Derecho Internacional*. Número 1, 2011.
- APARICIO, Miguel A. “Alguna consideració sobre la Sentència 31/2010 i el rol atribuït al Tribunal Constitucional” Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l’Estatut d’autonomia de Catalunya de 2006” a *Revista catalana de Dret Públic*.
- APARICIO, Miguel A.; BARCELÓ, Mercè “*Manual de Derecho Constitucional*” 2ª Edició. Barcelona: 2012, Atelier.
- APARICIO, Miguel A. “Posición y funciones de los Estatutos de Autonomía en la STC 31/2010” *REAF* núm.12, març 2011
- ARAGÓN, Manuel a “*Constitución y democracia*”, Tecnos, Madrid, 1989
- BARCELÓ, Mercè; BERNADÍ, Xavier; VINTRÓ, Joan. “Balanc i perspectives” a “Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l’Estatut d’autonomia de Catalunya de 2006” a *Revista catalana de Dret Públic*.
- BARCELÓ, Mercè “El dret a decidir: Una proposta de construcción jurídica”. *Institut d’Estudis Catalans*. Barcelona, 2015.

- BARCELÓ, Mercè “El encaje constitucional y el contenido jurídico del Derecho a Decidir”. *DIPLOCAT, Catalonia Background information*. Serie E/2014/7.2/ES. 17 de setembre de 2014.
- BLANCO, Roberto L a “¿Derecho a decidir? ¿Qué derecho?” *Claves* núm. 238 (2014)
- CAAMAÑO, Francisco “El derecho a decidir y el gambito de dama”. *Cuadernos de Alzate*, núm. 46-47, 2013
- CAPPUCCIO, Laura.: “*El Derecho a decidir: un diálogo italo-catalán*”. Barcelona: 2014 Generalitat de Catalunya, Institut d’Estudis Autonòmics.
- CARRASCO, Manuel “Referéndum versus consulta”. *Revista de Estudios Políticos*. Abril-juny 2013
- CARRILLO, Juan A. “Sobre el pretendido derecho a decidir en Derecho Internacional contemporáneo” a *El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho* núm. 33 gener 2013
- CASTELLÀ, Josep M. “Las consultas populares en la Sentencia 31/2010 sobre el Estatuto de Autonomía de Cataluña”. *Instituto de Derecho Público*. 2011
- CASTELLÀ, Josep M “Secesión y referéndum sobre el derecho a decidir en Cataluña” *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch 2014
- CORRETJA, Mercè “El derecho a decidir en clave económica” . *El derecho a decidir. Un diálogo italo-catalán*. IEA Barcelona juliol 2014.
- CORRETJA, Mercè “*Les diferents vies legals per a l’exercici del Dret a Decidir*”.
- DE CARRERAS, Francesc “¿Puede celebrarse un referéndum en Cataluña?” *El Cronista del Estado social y democrático de Derecho*. Núm. 42
- DE ESTEBAN, Jorge “La escalada de Cataluña hacia la independencia” *El Cronista del Estado Social y democrático de Derecho*. Número 39

- DÍEZ-PICAZO, Luis María “*Sistema de Derechos Fundamentales*” 3ª Edició. Pamplona: 2008, Thomson Civitas.
- ENÉRIZ, Francisco J. “*Un comentario a la sentencia del Tribunal Constitucional sobre la declaración de soberanía y el derecho a decidir del pueblo de Cataluña*” Revista Aranzadi Doctrinal núm. 4/2014
- FERRET, Joaquim “Una visió global de la Sentència” “Especial Sentència 31/2010 del Tribunal Constitucional, sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006” a *Revista catalana de Dret Públic*.
- FOSSAS, Enric, a “Interpretar la política: comentario a la STC 42/2014, de 25 de marzo, sobre la Declaración de soberanía y el derecho a decidir del pueblo de Cataluña”. *Revista Española de Derecho Constitucional*. maig-agost 2014
- FOSSAS, Enric; WOEHLING, José “El referéndum sobre la soberanía de Quebec y el futuro constitucional de Canadá: federalismo, asimetría y soberanía” *Revista Vasca de Administración Pública* Núm. 48. Any 1997
- Fundació Josep Irla, “*El Dret a decidir*”. Barcelona: 2007.
- IBÁÑEZ, Antonio “Los referendos regional y local en el Estado Autonómico. Sus bases y límites constitucionales”. *Revista Vasca de Administración Pública*. Número 97, setembre-desembre 2013.
- Institut d'Estudis Autonòmics de Catalunya, Generalitat de Catalunya Departament de Governació i Relacions Institucionals “*Informe sobre els procediments legals a través dels quals els ciutadans de Catalunya poden ser consultats sobre el seu futur polític*”. Barcelona: 11 de març de 2013.
- LÓPEZ, Alberto “La secesión de territorios en la Constitución Española” *Revista de Derecho de la Unión Europea*. Número 25. Juliol-desembre 2013
- LÓPEZ, Jaume “Del Dret a l'autodeterminació al dret a decidir”. *Quaderns de Recerca*. Número 4. Novembre 2011

- LÓPEZ, Juan F. “*Canadá y España: una comparación desde el federalismo contractual*”.
- LÓPEZ DE LERMA, Josep “La dudosa competencia exclusiva de la Generalitat de Catalunya para promover consultas populares” *Diario la Ley*. Número 6810. Dimarts, 30 d’octubre 2007
- MANGAS, Araceli “Cataluña: ¿No habrá independencia?” *El cronista del Estado Social y Democrático de Derecho*. Nº 42
- MARTÍN, Esther “Comentari a la Sentència sobre l’Estatut. Competència en matèria de consultes populars (art.122)”. Especial Sentència sobre l’Estatut: *Revista Catalana de Dret Públic*
- MARTÍN, Esther “Un comentari d’urgència a la Llei de Consultes populars no refrendàries”. *Bloc de la Revista Catalana de Dret Públic*, 15 d’octubre de 2014.
- MEDIR, Lluís “La stabilité et la fracture électorale-territoriale en Catalogne: une analyse historico-empirique”. *Revue Miroirs*. Número 1, 2014.
- MELIÀ, Josep “El derecho a decidir: legitimidad y democracia. El caso catalán”. *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2014.
- MENDIZABAL, Antxon “*Dret a decidir i dret a l’autodeterminació*”.
- MONTILLA, José A “ La vía del artículo 150.2CE para la convocatoria del referéndum sobre el futuro político de Cataluña”. *Bloc de la Revista Catalana de Dret Públic*, 17 de febrer de 2014
- PÉREZ, Alberto “La vía jurídica hacia la independencia de un territorio español”. *Revista Jurídica de Navarra*. Número 55-56. Gener-Desembre 2013.
- PÉREZ, Javier “El debate sobre la independencia de Cataluña” *Mélanges en l’honneur de Pierre Bon*. Paris: Dalloz, 2014

- QUERALT, Joan J., “*¿Existe el Derecho a Decidir?*”. Barcelona: 2014. Tibidabo Ediciones
- RIDAO, Joan “*El Derecho a decidir: una salida para Catalunya y España*”. Barcelona: 2014 . RBA Publicaciones.
- RIDAO, Joan. “*El dret a decidir: La consulta sobre el futur polític de Catalunya*”. Institut d’Estudis Autònoms, 2014.
- RIDAO, Joan “El procés de juridificació internacional del dret de secessió. De l’autodeterminació externa al dret a decidir en base als principis democràtic i d’efectivitat”. *Fòrum sobre el Dret a Decidir (I)*. Institut d’Estudis Autònoms. Barcelona octubre 2014
- RIDAO, Joan “La declaración de soberanía y del derecho a decidir del pueblo de Cataluña” *¿Existe el Derecho a decidir? Preguntas y respuestas sobre el proceso abierto en Cataluña*. Coordinad RIDAO, Joan “La juridificación del derecho a decidir en España. La STC 42/2014 y el derecho a aspirar a un proceso de cambio político del orden constitucional”. *Revista de Derecho Político* nº 91 setembre-desembre 2014or:Eduard Sagarra. Barcelona: 2014. Tibidabo Ediciones, SA
- RIDAO, Joan “La poderosa y alargada sombra de la STC 103/2008 sobre la Ley vasca de consulta en el ejercicio del derecho a decidir un nuevo marco político para Cataluña”. *Revista Vasca de Administración Pública*. Número especial 99-100. Maig-desembre 2014
- RODÉS, Adrià “Impresiones constitucionales sobre la nueva Ley de Consultas Catalana” *Revista Aranzadi Doctrinal* núm. 2/2010. Ed. Aranzadi, SA
- RODRÍGUEZ, José L. “El referéndum consultivo del art.92 de la Constitución Española de 1978: un anàlisis crítico” *Diario la Ley*, nº 7005, Secció Doctrina, 4 de setembre.2008. Ed. La Ley
- ROSSELLÓ, Joan “Análisis de las estrategias y negociaciones de los grupos parlamentarios catalanes en su aspiración de un mayor autogobierno. El caso del Estatuto de Autonomía de Cataluña de 2006 y su similitud con el proceso por el

derecho a decidir”. *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2014

- SAGARRA, Eduard “Nacionalitat catalana, nacionalitat espanyola i ciutadania de la unió: serien compatibles?” *Revista Jurídica de Catalunya*. Número 2, 2013

- SAIZ, Alejandro “Breve apunte sobre las iniciativas de secesión de Quebec” *Institut d’Estudis Autònoms* Gener 2005

- SAURA, Jaume “Autodétermination et séparatisme des territoires métropolitains dans un cadre constitutionnel démocratique: le cas de la Catalogne”. *Revue Miroirs*. Número 1, 2014.

- SOLOZABAL, Juan José a “La autodeterminación y el lenguaje de los derechos” *Cuadernos de Alzate*, núm. 46-47 any 2013

- SOLOZABAL, Juan J. “La ofensiva soberanista catalana ante el Tribunal Constitucional” *El Cronista del Estado social y democrático de Derecho*. Núm. 42

- TAJADURA, Javier. “ El derecho a decidir, el Estado de Derecho y la democracia”. *Cuadernos de Alzate*, número 46-47, any 2013

- TORNOS, Joaquín “El derecho a decidir: el derecho a decidir no existe pero el Gobierno debería convocar la consulta.” *¿Existe el Derecho a decidir? Preguntas y respuestas sobre el proceso abierto en Cataluña*. Coordinador: Eduard Sagarra. Barcelona: 2014. Tibidabo Ediciones, SA.

- TORRES, Alejandro “La Vertebración de Cataluña en España: Algunas Alternativas Extempóreas”. *Civitas Europa*. Número 33, 2014.

- VERNET, Jaume “La perspectiva catalana en torno a la reforma constitucional de la estructura territorial del Estado” *REAF* núm.20, juliol-desembre 2013

VILAJOSANA, Josep M. “Principi democràtic I justificació constitucional del dret a decidir” *REAF* núm. 19, abril 2014

- VINTRÓ, Joan “El Tribunal Constitucional y el Derecho a decidir de Catalunya: una reflexión sobre la STC de 25 de marzo de 2014”. 2 d’abril de 2014, *Revista Catalana de Dret Públic*.
- VINTRÓ, Joan. “La Declaració de sobirania i del dret a decidir del poble de Catalunya: un apunt jurídic. *Bloc de la Revista catalana de Dret Públic*, 7 de febrer de 2013.”
- VINTRÓ, Joan “Legalitat i consulta sobiranista a Catalunya” *Institut de Dret Públic*.
- VIVER, Carles “Una reflexión desde Cataluña sobre el derecho a decidir”. *El futuro territorial del Estado español: ¿centralización, autonomía, federalismo, confederación o secesión?*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2014
- VIVER, Carles ; GRAU, Mireia “La contribució del Parlament al procés de consolidació i desenvolupament de l’autogovern de Catalunya i a la defensa de la seva identitat nacional” *REAF* núm. 18, octubre 2013.